

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1951

LETNIK VII. – LI.

7

VSEBINA: OB KONGRESU UIAA NA BLEDU / France Zupan: JUŽNA STENA KOGLA / Ciril Debeljak: SEVEROZAPADNI RAZ OJSTRICE — POZIMI / Dr. J. Prešern: IZ STARE SPOMINSKE KNJIGE / Jos. Wester: HENRIK FREYER PRED STO LETI NA TRIGLAVU (1837 in 1851) / Janez Svobljšek: DELO V NAŠIH ALPINISTIČNIH ODSEKIH / RAZ- GLED PO SVETU

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja 12 krat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članki se pošiljajo na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Fizikultura založba Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica, pošt. predal 58, tel. 33-85 / Tu se urejujejo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska Celjska tiskarna v Celju / Letna naročnina znaša 280 din in se lahko plača tudi v štirih obrokih po 70 din / Tek. rač. revije pri Narodni banki 602-90331-0 / Spremembo naslova naj naročniki javijo na Upravo Planinskega Vestnika / Pri spremembi naslova javljajte prejšnji in novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami, da ne bo pomot.

**OBISČITE
GOSTINSKA
PODJETJA
GLAVNEGA
MESTA
LJUBLJANE**

Restavracije:

Rio, šelenburgova ulica z barom
Slavija, Gosposvetska cesta
Daj dam, Cankarjeva ulica
Činkole, Poljanska cesta

Kavarne:

Emona, Cankarjeva ulica
Evropa, Gosposvetska cesta
Nebotičnik, Gajeva 1 z barom
Tabor, škofja ulica

Slasčičarna:

Volga, Cankarjeva ulica

Gostilne:

Figovec, Tyrševa cesta
Savica, Celovška cesta
Sokol, Pred škofijo
Belokranjc, Florjanska ulica
Rožnik, Pot na Rožnik
Podrožnik, Pot na Rožnik
Ruski car, Mala vas 16, Jezica

Hotel:

Soča, Sv. Petra cesta

Prenočišča:

Pri starem Tislerju (za prehodne goste)
Pri Belokranjcu, Florjanska ulica

Restavracije:

za usl. na potovanju: Tavčarjeva ulica 4
Stari Tisler, Kolodvorska ulica

OB KONGRESU UIAA NA BLEDU

Ko smo čitali v švicarskem planinskem glasilu, da je kongres UIAA sklenil zasedati v letošnjem letu na našem Bledu, smo jugoslovanski planinci to novico z navdušenjem pozdravili. Pripomba, »če bodo razmere dovoljevale«, nam ni jemala upanja. Čemu bi razmere ne dovoljevale? Slišali smo potem še to in ono, dokler ni bulletin UIAA objavil, da bo mednarodno združenje planinskih organizacij imelo svojo letno skupščino od 8. do 13. julija na Bledu.

Ta odločitev nas navdaja s ponosom in samozavestjo. V njej vidimo priznanje našemu delu, našemu planinskemu razvoju, ki sega s svojimi začetki v prvo dobo odkrivanja evropskih gora, s svojo organizacijo pa v dobo, ko so se pri vseh kulturnih narodih začela pojavljati planinska društva.

Živeli smo v okviru Avstrije, kjer se je ustanovilo Avstrijsko Alpsko društvo že leta 1862, prvo za angleškim Alpine Clubom. Ni bilo naključje, da sta bila med ustanovitelji tudi dva sinova slovenskih kmetov, dva znanstvenika, ki sta oba živela in delala za nemštvo, dr. Dežman in dr. Klun. Na našem ozemlju so kmalu nato začele rasti podružnice Nemško-avstrijskega društva, vse z očitnim namenom, da se nemštvo pri nas utrdi tudi na tem področju. V šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ko smo v kulturi in politiki pokazali skromno voljo živeti kot narod, se začne prav počasi osveščati tudi slovenski planinec. Vendar traja vse do devetdesetih let, dokler se ne prebudi v naših ljudeh potreba po slovenski manifestaciji s planinskim društvom.

Od leta 1893 do danes ni preteklo niti 60 let, vendar je bilo delo Slovenskega planinskega društva do leta 1918 in od leta 1918 do 1941 tako prepričevalno, da mimo njega niso mogla društva evropskih narodov. Postali smo faktor v evropskem planinstvu. Še bolj se je izkazala naša žilavost in delavnost po osvoboditvi v okviru Planinske zveze Slovenije, ki je znala v naših ljudeh sprostiti in uravnati ustvarjalno silo najširših plasti in zajeiti v planinstvo prodoren in sposoben mladi rod alpinistov, ki se po svoji tehniki in po svojih turah prav lahko pomerijo z alpinisti tako imenovanih historičnih narodov.

Kongres UIAA pa je priznanje tudi Planinski zvezi Jugoslavije, ki okoli najstarejših društev na srbskem, makedonskem, črnogorskem in hrvaškem ozemlju spleta mrežo poveljnih planinskih društev. Nedvomno je naša struktura planinske organizacije ključ za čim večje razširjenje planistva pa tudi za poglobljanje njega vsebine.

Ko kongres na najskromnejši način pozdravljamo, bi radi poudarili njegov pomen v duhu našega planinskega ideologa dr. Henrika Tume. Planinske organizacije zapadnih dežel so si že davno prizadevale ustanoviti skupno mednarodno organizacijo, vendar do tega ni prišlo brez težav. Preveč je bilo nacionalističnih trenj, šovinizma, nerazumevanja. Ko se je iz priložnostnih mednarodnih kongresov in priložnostnih »Comptes rendus« v njih končno le ustanovila stalna mednarodna organizacija, je

začela urejati mednarodne probleme na polju planinstva in alpinizma. Slovani smo že leta 1925 ustanovili Asociacijo Slovanskih Turističnih društev, vendar je s povezovanjem slovanskih narodov pokazala, kam naj gre v bodoče razvoj. Nedvomno je danes, ko UIAA pomeni stanovitven činitelj v svetovnem alpinizmu, bolj kot kdaj poglobljena vloga mednarodne planinske organizacije v tem, da obenem s strokovnimi športnimi direktivami pogloblja sodelovanje med narodi, goji duh človečanstva in demokratičnih svobodnjaških pridobitev. Mi še prav posebej pozdravljamo kongres zaradi te plemenite naloge. Saj besede, ki jih beremo v planinskih glasilih vseh narodov, izzvene vse v duhu ljubezni med narodi, vsečloveške povezanosti, v duhu dobrega sosodstva in medsebojne pomoči.

Le tako bo kulturni alpinizem v resnici element duševnega napredka človeštva, le tako bo v resnici doprinesel k tistim častnim in ponosnim človečanskim ciljem, za katere se v svetu bore narodi Jugoslavije.

France Zupan:

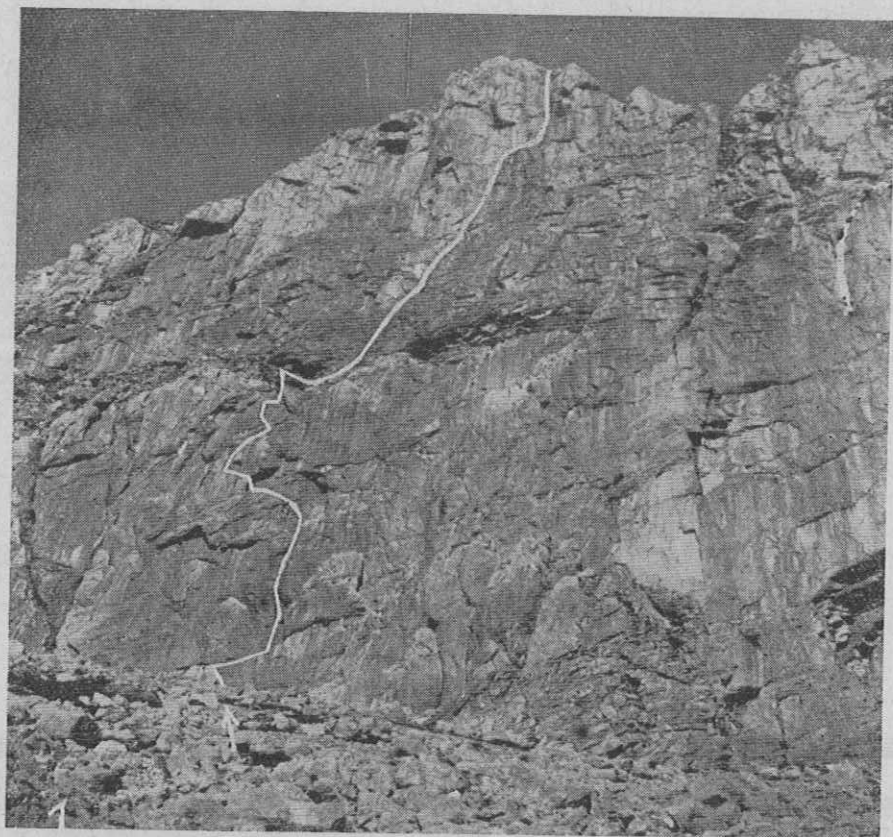
JUŽNA STENA KOGLA*

Še preden smo leta 1947 prvič po desetih letih ponovili smer Tarter-Gregorin v južni steni Kogla in s tem nekoliko prezračili domala mistično vzdušje okoli odljudne stene, se je v nekaterih ljubljanskih družčinah govorilo o novi smeri, ki bi jo bilo treba potegniti o direktni smeri v Koglu. Nekateri ljubljanski plezalci so imeli svoje načrte v tem trikotnem rjavem odlomu, ki se tako lepo vidi izza miz pred domom v Kamniški Bistrici. Tudi mene je zanimal problem direktnega vzpona preko dobesedno navpične stene, predeljene v zgornjem delu z orjaškimi odlomi in to tem bolj, ker smer TG ne rešuje problema vrhnjega dela stene, ampak ga obide po desni strani, izrabljajoč kombinacijo dveh naklonin: stene in pa močno razčlenjenega sistema, ki teče poševno od leve proti desni.

V letih 1947—50 sem vsako leto prihajal v Bistrico. Skupno z Verovškom in Kočevarjem sem preplezal južno steno Skute v novi smeri in pa jugovzhodno steno Skute, tako imenovani Oltar. Posebnost osrednje rajde Grintavcev so gladke vstromljene plati v južnem ostenju Štruce in Skute (2539 m); južna stena Kogla je med njimi najbolj strma in nerazčlenjena. Ko sta plezalca Kočevar in Blažina, ki sta med tem že beležila v svoj

* Kogel, nekotiran vrh, ok. 2000 m, nad Gamsovim skretom; rjava gladko odsekana stena je dobro vidna iz Bistrice. Jeseni 1937 sta steno preplezala v desnem delu plezalca Karlo Tarter in pokojni Janez Gregorin.

Tarter je objavil opis vzpona v PV 1937: Južna stena Kogla, ca. 2000 m, J. Gregorin in K. Tarter 26. okt. 1937. Višina stene 200 m, 8 h. Kratka, toda zelo težka in izpostavljena plezarija. Več V, tehn. s klini V, IV—V. »Dve sto metrov navpičnega zidu, plezarija VI težavnostne stopnje! Preplezala sta jo in to je tura, kakor so slovita južna stena Schüsselkarsspitze, vzhodna stena Fleischbanka in severna stena Dachla«, tako je pisal o Koglu B. Režek leta 1943 (Blagoslov gora, uvod).

Južna stran Kogla. Dobro se vidi gredina, ki preseka steno in veliki previsni nosovi, ki mole po več metrov iz stene. Slika je posneta izpod stene, zato je vrhnji del perspektivno zmanjšan. Včrtana smer Zupan-Semrov.

Foto France Zupan

prid poizkus v spodnjem delu stene, prenehala s skupnim delom, sem se leta 1949 začel intenzivneje zanimati za steno.

Sprejel sem Kočevarjev predlog, da skupaj poizkusiva in 1. maja 1949 sva se znašla v Bistrici, od koder pa zaradi dežja nisva šla nikamor drugam kot nazaj v Ljubljano. Ko sva se čez mesec dni že pri vstopu v steno ravno dobro navezala in si porazobesila kline, vponke in stopne zanke, se je vlilo. Prava visokogorska nevihta z gromom, treskom in točo, ki je odskakovala od tal. Nekaj časa sva čepela pod previsom, nato pa so naju dvignili klici na pomoč. Hitela sva po mokrem rušju in travi do bivaka pod Skuto, kjer naju je čakalo malo presenečenje: pred zaklenjenim bivakom je vdano sedel v nalivu prijatelj Jozafat Govekar z zlomljeno nogo, za silo pokrit s pločevinastim koritom namesto z dežnikom.

Tega leta nisem več nadaljeval s poizkusi.

27. maja 1950 sem bil zopet pri vstopu, to pot s Polonco Matičičevo. Vstopila sva z melišča preko začetne traverze v previsno poklino, sistem à la Comici. Kljub spomladanskemu treningu sem bil še lesen in neizurjen za tako plezanje. Začetno navdušenje nama je kmalu ohladil veter, ki je vlekel z zasneženih Podov. Ko je pritisnila megla sem porabil prvo poličko, da sva prečila iz centralnega dela stene v smer TG in po njej iz stene. Obligaten droben dež je olajšal pot v Bistrico.

Ko se je Rado prenehal zanimati za smer (imel je druge načrte), sva šla za spremembo neke meglene junijske nedelje z Blažino skozi Gamsov skret do vstopa. Počakala sva, da se je toliko zjasnilo, da sva našla vstop in potem plezala po novi smeri do gredine. Zaradi nemogoče orientacije sva izstopila na levo na Velike Pode. Domenila sva se, da bova smer pozkusila preplezati vsak zase. Ker sem visoko cenil Sandijeve alpinistične sposobnosti, mi je bilo žal, toda razumel sem ga popolnoma. Niti on niti jaz nisva imela namena, da bi plezala v tej novi smeri kot druga v navezi. Kratko in malo, domenila sva se, da poiščeva vsak svojega drugega

Sl. 2. Detajl iz stene. Konec vesne prečnice.

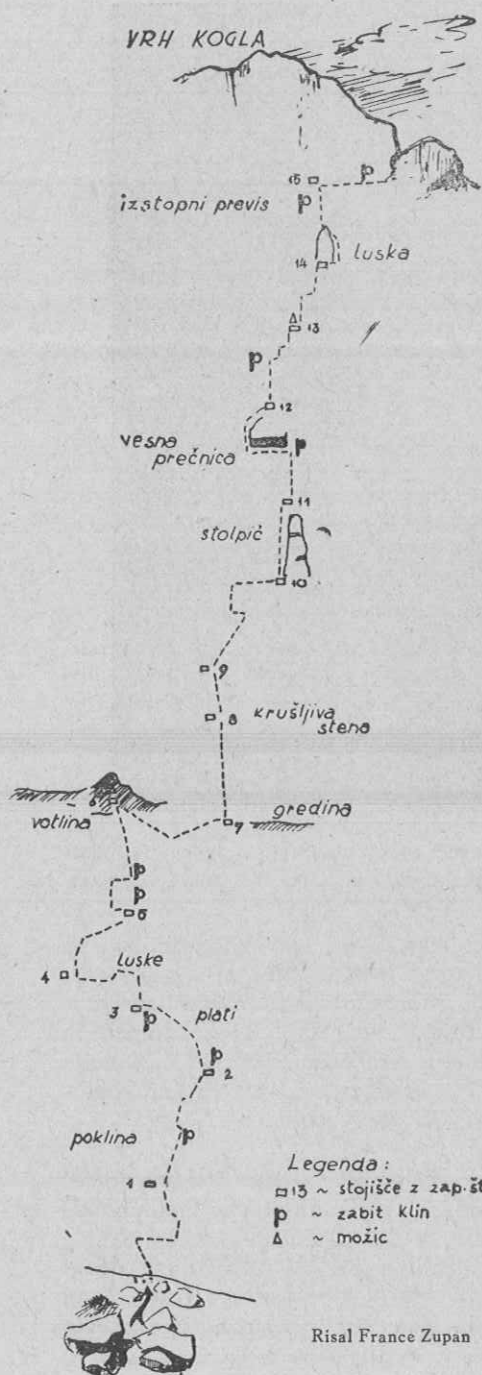
Foto France Zupan

Detajl iz južne stene Kogla — konec vesne prečnice. Pogled iz smeri proti Kalški gori in Kokrskemu sedlu. Foto France Zupan

v navezi in želela drug drugemu veliko uspeha pri bodočih poizkusih za osvojitve te trdovratne stene. Za južno steno Kogla, čigar previsna vršna stena mi je dala misliti že ob samem ogledovanju, sem končno uspel dobiti soplezalca Šemrova Ksava iz Ljubljane. Atletska pojava, miren in močan z neuničljivim nasmehom — takega sem poznal že iz časa naše odprave v hercegovske gore poleti 1949, kjer je ravno on s svojim soplezalcem J. Andlovcem dosegel alpinistično največji uspeh.

Ob udobni uri sva odšla 9. avgusta 1950 proti vstopu. Z nama je šel Zajček, ki je bil tako prijazen in nama kasneje nesel okoli stene odvišno ropotijo in nove Ksavove trikuni čevlje. Tako sva vstopila šele ob pol enajstih. Do velike votline na gredini, ki leži približno v drugi petini stene, sva rabila uro in četrt; tu sva se oddahnila v senci. Nad nama so v sončni pripeki avgustovega dne viseli previsi, ki zapirajo gredino. Navezala sva se še na drugo vrh, ki jo je do tedaj nosil Ksavo;

pripravil sem stopne zanke. Ksavo si je oprtal mali plezalni nahrbtnik s hrano in čutaro in začela sva. Navpična stena, v katero sem vstopil iz gredine preko majhnega previsa je bila krušljiva, z višino pa je skala postajala trdna, z malimi oprimki in stopi. Vsak meter, ki sva ga imela za seboj, naju je približal cilju in nazadnje sem trdno verjel, da bova danes uspela in izplezala. Težave so bile znatne, toda takega značaja, da jih je bilo užitek premagovati. Od časa do časa je Ksavo izvlekel svoj foto z motivacijo, da bo naredil nekaj za spomin, kar pa je vselej trajalo precej časa, ki ga nisva smela zapravljati. Dan se je neopazno prevesil in ko sem se že visoko v steni na nekem varovališču oddahnil in se razgledal po svetu, sem videl, da so se sence pod nama v dolini podaljševale. V Bistrici so že kuhali večerjo, sinjkast dim se je sukljal globoko pod nama nad molčečimi gozdovi v Koncu. Stala sva na mali polički pod veliko lusko, nad katero se je bočil majhen previs, nad njim sem slutil vrh. Ta raztežaj je najtežji v celi smeri. Nad previsom je koritasto stojišče, od koder sem prečil 10 metrov na desno čez gladke plati, za voglom pa sem se znašel nepričakovano v travi. Pol šestih je bila ura, ko je po mnogih težavah priplezal tudi Ksavo do mene in pometala sva vrvi in železje od sebe. Vesenje v vertikali sva oba čutila v rokah. Ksavo pa je bil od žeje, nahrbtnika in izbijanja klinov, kjer je večinoma visel na vrvi, tudi precej izdelan. Nekaj časa sva sedela v mehki travi, ki jo je pravkar obdrsnila vlažna, iz doline hiteča megla, nato pa sva pobrala svoje stvari in odšla proti koči na Kokrskem sedlu večerjat in

spat. Pravzaprav sem pričakoval, da bo vzpon težji, toda tudi tako je terjal od naju precej.

Na prevali pod Dolgo steno sem za hip ujel podobo Kogla sredi valovanja megla. Drzno je molela gladko odsekana črna stena nad sivino, da je hip nato izginila kot privid. Tudi oni lepi sončni poletni dan je zatonil kot toliko drugih; naglo sva se spustila po strmini.

TEHNIČNA NOTA. Fotografija številka 1 z včrtano smerjo predstavlja južno steno Kogla, kot jo vidi plezalec pri vstopu, to je perspektivno skrajšana. Zlasti vrhnji del je tu podan močno skrajšan, čeprav je skoraj še enkrat višji od spodnjega. Zato je tudi smer včrtana v zgornjem delu samo približno. Za ponavljalce itak dodajam detajlno tehnično skico smeri z navedenimi raztezaji, varovališči, časi in klini. Izstop iz smeri je v višini ca. 2000 m in z vrha ni daleč do markirane poti, ki pelje preko Velikih Podov na Kokrsko sedlo. V slabem vremenu in megli se je treba strogo držati markacij, ker je kraški svet s svojimi vrtačami in neizrazitim terenom silno težaven za orientacijo. Plezanje je večinoma prostega značaja, uporaba klinov je zaradi zasiganih špranj omejena na najpotrebnejše. Pečina je solidna, značilnost stene so vodoravni skladi v centralnem delu stene, kjer plezaš v naklonini 90° kakor po lestvi.

Južna stena Kogla do sedaj, ko to pišem, še ni bila ponovljena. Mislim, da bi ocena z zelo težavno z izredno težavnimi mesti držala.

OPIS SMERI. Vstop v vpadnici vrha pod previsno poklino. Preko vstopnih pečin do male poličke (desno okoli roba delikaten prestop) in 10 m po njej v kot med prislonjenim masivom in steno. Navzgor do stojišča pod previsno poklino, 30 m nad vstopom. Čez previs (klin) in po poklini, ki se neha v plateg na malo stojišče (klin). Levo čez plati v smeri prislonjenih lusk (klin). Okoli lusk vodoravna prečnica in čez navpično mesto na udobno varovališče za bolvanom. Desno navzgor po odprti steni. Nad seboj vidiš klin, ki ga ne smeš vpeti, ker ga moraš obplezati nekaj metrov levo in nazaj nad njega, kjer je zabit klin, ki ga vpneš. Preko malega previska na gredino in po strmi travi do votline (možic s podpisi). Iz votline pod velikimi strehami desno 10–15 m. Kjer se previs neha, vstopiš v navpično, s travo poraslo steno (krušljivo). 50 m navzgor do poličke. Sistem skale se izpremeni v trdne vodoravne sklade. Rahlo proti desni na raz do značilnega stojišča v kotu med steno in prislonjenim stebričkom (zelen grmiček). Po stolpičku prestop v steno in po navpični steni navzgor do velikega bolvana, ki visi kot streha iz stene (klin). Pod bolvanom vesna prečnica v levo in navpično navzgor na varovališče pod dvema vzporednima poklinama. Po desni do luknje v steni (klin za prijem) in nato čez manjši previs na varovališče (možic). Od tu nekaj metrov navzgor do police iz žive skale pod večjo lusko. Navzgor pod previs (klin) in na stojišče. Od tu traverza 10 m v desno čez plati (klin) in iz stene.

Plezala Zupan France in Šemrov Ksavo 7. avgusta 1950. Čas plezanja 7 ur s počitki. Višina stene 250–300 m po novejših meritvah.

Ciril Debeljak:

SEVEROZAPADNI RAZ OJSTRICE — POZIMI

Noč pod stenami! V skromnem zavetju za debelim macesnom se uporno zaganja plamenček malega kuharika v ledeno mrzli veter. Plaho skače njegov odsev po snegu, včasih pa obližne ivje na raskavi skorji macesna. Kot starec se mi zdi, ves zguban in kriv od udarcev življenja. Koliko pokolenj je šlo mimo njega, koliko gamsov in ovac je iskalo zavetje pod njim v nevihtah in jesenskih meglah. Kaj vse bi vedel povedati ta očak od takrat, ko je prvič plaho pogledal izpod grušča v bele stene nad seboj, pa do danes. Videl je ljudi, nasmejane, srečne in polne življenja, videl je pa tudi druge, pobite in obupane, doživel je vesele in tudi temne čase v svoji rasti. Okusil je v svojih jeklenih koreninah grenak okus po krvi, ki jo je sesala naša zemlja in otresal igle po ostrem dimu gorečih domačij z doline. Trudno je zastokal v starih kosteh ob sunku vetra, kot bi pripovedoval povest. Plamenček je zaplesal močneje in ugasnil. Trda tema je sedaj okoli naju, le tanka, svetla črta za Karavankami oznanjuje, da bo kmalu dan. Lepi so taki trenutki v gorah, kjer čakaš nekaj lepega, novega in toplega, stojiš pod stenami in čutiš nad seboj oster dih gora, dih zdravega življenja in silnih elementov, ob katerih se človek počuti majhnega, le kamen, ki ga lahko gora vrže raz sebe, kadar hoče in pokoplje v grušč med rušje in bor. Kot je zdrava gora, naj bo zdrav tisti, ki jo obišče, dá poišče srečo in zadovoljstvo in v gorah zgladi pot življenja pred seboj. Mi čutimo z goro, ker iščemo svet in pravico le tam, kjer je najbolj čista, iščemo življenje tam, kjer ga je najtežje najti. Gora da vsakomur svoje. Vsak uživa njen čar po svoje. Ta ga najde v previsih, drugi v grapah, tretji v zasneženih grebenih, drugi zopet na prelepih travnikih. Ljubezen naj zbližuje tiste, ki hodijo skupaj za istim ciljem, ljubezen in tovarišstvo, ki ne pozna razlike med starim in mladim, učenim in preprostim. V nevarnostih odloča najprej to tovarišstvo, moralna in fizična trdnost vseh. Če omaga prvi, ga podpre drugi. Če omagata oba, jima ni žal, saj sta živela in uživala skupaj, omagala in končala skupaj. Kdaj bo napočil ta čas, ko bodo naše misli enake, pogled vseh jasen in usmerjen v skupen cilj, hoditi v gore po srečo in veselje, po moč in samozavest.

Molče sva pila vsak svoj ovomaltine, obenem pa grela premrzle prste ob konzervni škatli, v kateri sva ga kuhala. Oba sva mislila na načrt, ki je bil včeraj zasnovan na soncu v bajti, zasnovan tako trdno in brez vsakega dvoma v uspeh. Sedaj sem vedno z večjo skrbjo gledal silno, strmo gmoto nad seboj, ki je počasi lezla iz teme. Bila svá namenjena v Herletovo smer. Vsak prijem in stop sem poznal v tej smeri, saj sem nič manj kot enajstkrat že plezal tam. Skrbel me je najbolj kratek, previsen prag v spodnjem delu, kjer poleti z lahkoto zágrabiš preko. Če sedaj leži sneg ali led na njem, bo najbrž največji problem

vse smeri, saj v prečkah v zgornjih delih snega ne more biti. Prestrme in pregladke so, da bi kaj obviselo na njih.

Počasi je lezel na vzhodu žar vse više in više. Zlato je obrobilo vrhove od Visokih Tur tam za krivično mejo Koroške in odsevalo na grebenih Rink, Mrzle gore in Skute. Sedaj je stala pred nama stena Ojstrice svetla in bleščeča kot kristalen grad. Prvi pogled nanjo je kruto odbil vsako možnost poizkusa v tem delu stene. Zeleno je bleščalo nad pragom. Pršič je vrtinčil po ozkih poličkah v gornjem delu stene. Vedel sem, da je poizkus igra z življenjem. Ob tem snegu ne bi prišel daleč, če bi sploh vstopil. Poleg tega pa je žvižgalo preko stene kamenje in ledovje; votlilo je udarjalo v globok pršič pod Herletovim vstopom. Milovan je molče stal poleg mene in mislil najbrž isto kot jaz. Čakal je, kaj porečem, a opazil sem plahost in negotovost v njegovih očeh. Dostikrat je bil že pozimi v gorah, a pod takšno steno še ni stal.

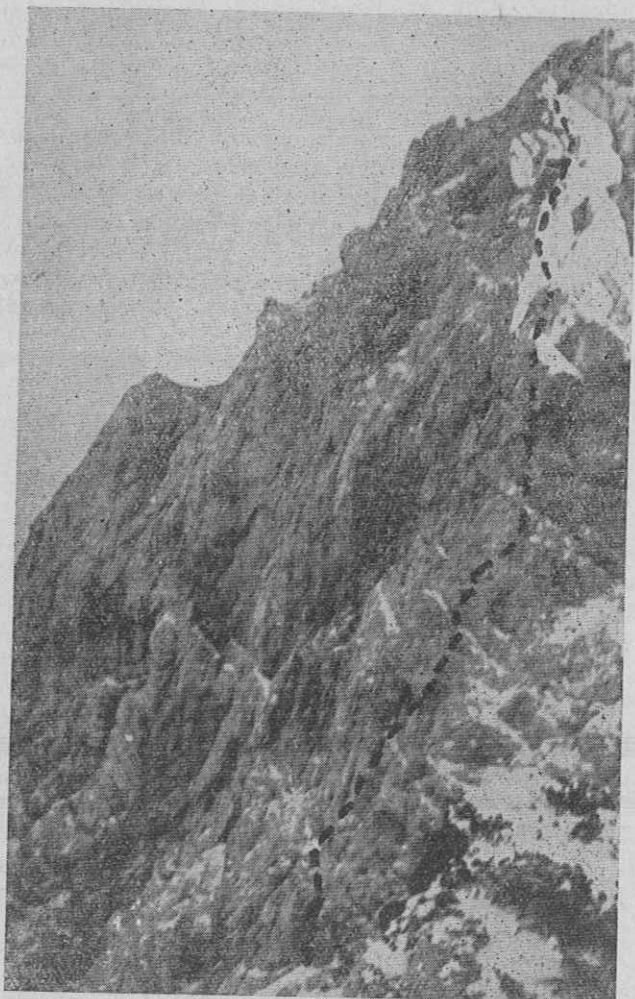
Pogled mi je ušel tudi na strme hlebce in bolvane severozahodnega raza. Šele pred nekaj meseci sva ga zdelala z Ivanom v prvenstvenem vzponu. Malo drugačen je bil sedaj. Poleti varni in lepi kamini so sedaj dihali mrzlo, zadelani s snegom in zaprti s strehami. Najtežji del smeri pod Rdečim odlomom v gornjem delu stene je osipaval pršič. Kaj ko bi poizkusil tu, če je že Herletova šla po vodi! Kar odleglo mi je, ko sem dejal Milovanu: »V raz greva.« Zmetala sva ropotijo v nahrbtnik in zagazila do kolen v napihan pršič proti vstopu. Vedel sem vnaprej, da tudi to ne bo lahko delo. Že prvi metri pod kaminom so bili gladko zasneženi, čeprav je tu strmina blizu 90°. Milovan je varoval kar provizorno brez klina in pravega stojišča, ko sem vstopil. Vsak stop in oprimek sem moral očistiti snega in s tem že po nekaj metrih premočil rokavice. Vtaknil sem jih v žep in kljub precejšnjemu mrazu plezal dalje z golimi rokami. Zaradi ledu in krušljive skale sem zabijal kline kar zapovrstjo. Počasi je zmanjkalo špranj in ob težkem prestopu s stene v kamin sem stal v kritičnem položaju. Vse, kar sem prijel, je zletelo Milovanu na glavo, ki je prenašal udarce brez pritožb. Precej sem tvegaj, ko sem končno prestopil kar na leden in gladek kamin. Noge so bile v njem brez koristi, ker je vibram nemočno drsel po gladkem ledu. Čudni so občutki, če visiš v izpostavljenem kaminu in ne moreš naprej, še manj pa nazaj. Če je že začetek tak, ne bova ta teden preko. Po nekoliko brezuspešnih poizkusih sem s pomočjo lednega kladiva zlezel toliko više, da sem dosegel zasneženo zagvozdено skalo. Precejšnja količina snega, ki je bila na njej, je padla za moj vrat in v rokave, ko sem iskal oprimkov. Prosto na rokah sem se potegnil na skalo in tam varoval. Pravkar sem zabijal klin, ko pribrenči kamen tik moje glave. Skril sem jo v dno kamina kot goska pod perut. Tudi Milovanu ni šel daleč od glave, ker je razburjeno zaklical: »Naprej, kamenje leti!« Ej, to slišim sam, da kamenje leti. Pa Bog pomagaj! Koliko stoletij je čakal, preden je šel na izprehod preko stene, pa bi midva ne nekaj minut. Zabil sem klin in za-

klical naprej. Dolgo časa je šaril okoli klinov in rdečega prestopa, preden je po kaminu pridrsal do mene. Presneta reč, to pa res ni preprosto. Dalje je bil kamin malo bolj prijazen, le mráz je lezel za nohte, sneg pa za vrat. V lepi, a zelo težki plezariji po ledenem dnu kamina sem dosegel streho in prestopil v levo, v odprto in dobro razčlenjeno steno v izhodno stran raza. Na malem snežnem stebričku pod drugim kaminom sem varoval. Kmalu je prilezel Milovan in zajahal v sneg za mojim hrbtom.

Globoko je ležala dolina, vsa v soncu in prvih dneh pomladi. Do tu gor se je čulo bučanje slapa Rinke in blesk zelene in čiste Savinje. Na prisojnih straneh je sneg že pobralo, le v senci sten je še ostal globok in nedotaknjen. Zmotil naju je klic izpod stene. Napenjala sva oči in slednjič opazila tri drobne pike na blazinah pod steno. Bili so Rado, Danica in Andlovic. Vem, da se je nemalo začudil, ko je zagledal najine stopinje proti razu, namesto proti Herletovi. Bil je prepričan, da se sedaj že pehava kje pod pragom ali luknjah v Herletovi. Zavriskal sem mu in želel srečno pot. Počasi so lezli dalje v strmino proti Škrbini in Kopinškovi poti. Tudi njim ne bo v tem mehkem globokem snegu preveč prijetno, če ne že kar nevarno, saj je sneg komaj čakal sonca in toplote, da se odtrga in zgrmi v dolino. Veter in pršič, ki je plesal po grebenu, naju je kmalu vzdignil. Milovan je na dobro zabitem klinu varoval, ko sem načel drugi kamin. Vedel sem naprej, da bo težji kot prvi, saj je kar tulilo v njem. Ledeno ivje je viselo z obeh sten. Drobni prijemi, ki poleti pomagajo preko, so bili zaliti z ledom. Le počasi in s skrajno previdnostjo sem plezal. Izpostavljenost je tu občutna. Skala je trdna in gladka. Prsti premraženi in trdi, da sem komaj še čutil oprimke in sneg. Plezal sem bolj s kolena in komolci ter dosegel veliko počeno streho, ki je pokrivala kamin. Oprt na kolena sem iskal mesta za klin. Vsak poizkus, da bi zabil, je bil zaman. Po nekaj udarcih je klin vrglo iz špranje mimo moje glave v globino. Milovan je s skrbjo gledal in trdno stisnil vrv. Čutil je, da sem v težkem in da v tem položaju ne bom več dolgo vzdržal. Bolela so me kolena in počasi sem začel zdršavati na gladki steni. Če se mi ne posreči zabiti klina, ne vem, kaj bo. Še enkrat sem poizkusil visoko nad seboj v mali vdolbinici. Kakor prej je klin odskočil, da sem ga komaj še ujel v zraku. Sedaj je bilo treba nekaj storiti. Karkoli, samo da rešim kolena iz težkega položaja. S težavo sem se vzdignil za pol metra in bil sedaj tesno pod streho. Tvegál sem edino, kar je bilo tu možno. Izplezal sem na rob kamina, zabil dolgo ledno kladivo v zbit sneg, se potegnil do njega, zabil še desnico v sneg do komolca in se potegnil preko. Le kratke trenutke vzdrži človek v takšnem položaju, a bilo je dosti, da sem z levico preprijel ob strehi v dobro razčlenjeno in suho skalo nad njo. Ulegel sem se s prsi na sneg in se s skrajnim naporom potegnil v udobno votlino nad streho. Dolgo ni bilo glasu od mene. Počival sem in hokal v prste, ki so posineli od mraza in nápora. Ko sem zaklical naprej, je Milovan zavriskal. Z nekaj udarci je izbil klin in plezal za menoj. S silo obeh je bil kmalu pri meni. Oba sva bila zasopla. Bil je ta detajl eden najtežjih,

Severozapadni raz Oj-
strice, v ozadju se-
verna stena.

- - - smer vzpona
Foto Rado Kočevar

kár sem jih preplezal pozimi v gorah. Stena nad nama je od tu s kratkim previsnim skokom prešla v nekoliko lažji teren, a se pod vrhom zopet pognala kvišku pod strme odlome in stolpe do Ogrinove prečke. Slutil sem vnaprej, da bo tam najtežje, saj je že poleti terjala drobna prečka pod »paradižnikom« izrednih naporov in previdnosti. Imela sva tu šele 150 m stene pod seboj, še 400 m naju je pa ločilo od vrha in sonca. Kako dobro se mi je zdelo, da nisva šla v Herletovo! Z gladkih navpičnih plošč je zeval led in nepretrgoma žvižgal preko stene na zasnežene police pri vstopu. Kot bela nit se je vlekla Herletova prečka prav preko najtežjega dela. Koliko moči in samozavesti je zbral France v sebi, da si je drznil naskočiti steno v tem delu, kjer ni prehoda. Tudi zanj ga ni bilo. Večkrat ga je stena odbila od sebe, a ni odnehal. Ure in ure

je visel v silni izpostavljenosti na zagozdah in s prebijačem izsilil prehod. Izsilil ga je s svojo jekleno voljo, trdno odločen, da zmaga, da prav v najtežjem delu te silne stene izpelje slovensko smer, ki je še danes ponos Savinjskim Alpam.

Malo sva pokramljala, pozdravila soseda, Visoke Ture in Klek ter začela znova. Z votline sem prestopil v levo odprto steno, na ramo prvega stolpa, ki je končavala v previsu. S cepinom sem sekal stopinje v led do skale, ga tam zapičil in vstopil v previs. Še poleti sem tu imel dosti opravka, sedaj sem se pa motal celo uro, preden sem s pomočjo šestih klinov preplezal v strmo grapo, ki je držala na raz. Tu sem pustil Milovana naprej in varoval kar stoje v snegu. Menjala sva še dvakrat in varno stala na drugem stolpu nad strmo, zasneženo severozapadno steno. Globoke plaznice so jo sekale od grebena pa do vznožja in končavale v jezikih visoko nagrmedenega snega sredi gozdov nad Klemenškovo planino. Oni trije so pravkar gazili v zadnjo strmino pod Škrbino in izginili za robom. Zabil sem cepin do vratu v sneg in varoval Milovana, ki je sedaj sekal naprej v strmem snežnem grebenu proti rdečim odlomom tretjega stolpa. Tu sva hitro napredovala in popravila zamudo v spodnjem delu. Sneg je bil zbit in trden, da sva v dobri uri po strmi prečki v vzhodni bok raza prilezla pod rdeče odlome. Mrko so gledali na naju, kot bi se rogali. Veter je potihnil, mraz pa ni pojenjal, še hujši se mi je zdel, čim više sva bila. Pred vstopom v skalo sva počivala. Ura je bila okoli poldne, ko je prvi klin zlezel do glave v rdeč masiv. Previdno sem otipaval vsak kamenček, preden sem mu zaupal svojo težo. Klin za klinom je lezel v skalo. Po kratki izredno težki prečki v desno sem plezal nekaj metrov naravnost navzgor in prestopil v levo pod debele in gladke plati, ki so bile k sreči suhe. Zanesel sem se tu le na gume podplatov in po prstih prečil v ozko zasneženo votlino pod najtežjim delom. Klin za varovanje je bil že zabiti. Vpel sem in varoval. Počasi je lezla vrv v mojih rokah. Nekajkrat je zaropotalo kamenje, preden je Milovan stal pri meni v votlini. Tu sva počivala in jedla. Ni mi dala miru izpostavljena in ledena prečka pred nama. Vedno zopet mi je pogled uhajal tja. Zdrkniti tu ne smem. Obvisel bi v zraku pod previsnim odlomom brez moči. Po nekaj grižljajih sem vse skupaj vrgel zopet v nahrbtnik in takoj začel. Pod takimi mesti človek nima občutka in miru, grize ga negotovost, grize vprašanje ali, ali. Saj je tu ključ vsega trdega dela dosedaj, ključ do uspeha in vrha. Od votline je držal v levo kratek prag z gladko ploščo na vrhu, ki se je zoževala vedno bolj pod previsnim rdečim bolvanom in končno izginila pod njim v ozko špranjo, pod ogromno odklano lusko v zapadni strani raza.

Prečil sem po ploščah 2 m v levo in s pomočjo klina zlezel preko praga na ploščo. Ta je bila strma, a visoka dovolj, da sem stal vzravnano in prislonjen na steno. Sedaj je šlo po centimetrih v levo. Prvi meter še po stopalih, nato pa po prstih. Za roke tu ni prijemov. Vsak nepravilen gib telesa bi me takoj vrgel iz ravnotežja. Z levico sem sedaj dosegel klin, ki je sedel za slab centimeter v mali vdolbinici. Skrajno

previdno sem izvlekel vrv in zaponko, tesno prislonjen s prsmi in glavo na steno. Vpel sem se in pritegnil h klinu. Stal sem le na koncih prstov nad 400 m globino. Sedaj pride najtežje. Počasi, po mačje sem se sklonil tako daleč, da sem dosegel z rokami špranjo pri nogah, izvlekel najprej levo, nato še desno nogo in tako, vise samo na rokah, preprijel do luske. Malo je mest v naših stenah, ki bi pozimi bila tako težka in naporena, kot je to. Pot je bila odprta. Najtežje je za nama. Sedaj nisem več dvomil v uspeh, vesel sem bil in srečen kljub izčrpanosti in mrazu. To je vzrok in nagon, ki nas veže na goré, ki odpira smeri in pota preko najtežjih sten, ki odtehta vse napore — sreča, zavest zmaganja, ne nad goro, ki je nepremagljiva, ampak nad seboj, nad mejo zmogljivosti, nad lastno slabostjo. Ta zavest, ta sreča po storjenem dejanju je gnala že mnoge k drznim dejanjem in v smrt, ker niso poznali svojih moči, ker niso poznali samega sebe. Srce in duša odločata v takih trenutkih, volja in samozavest. Roke so le orodje. Trden po volji postaneš po dejanju, kjer doživiš nekaj velikega, spoznaš ceno življenja in težko borbo zanj, spoznaš plačilo, ob katerem bi objel ves svet in mu pokazal, kaj si doživel in kaj čutiš. Rad bi dal del tega tudi drugim, ki še ne vedo, kaj gledajo iz doline in kaj je skrito v teh mrtvih strmih stenah in zasneženih grebenih.

Zaskrbljen glas od one strani me je zdramil. Roke so me bolele od mraza in naporov, ko sem počasi vlekel vrv k sebi. Previdno je prečil Milovan do klina. Tu se je odpel in bil sedaj na težjem kot jaz prej. Visoko nad sabo sem položil vrv za skalni rob in tako v tegu vrvi pomagal Milovanu k sebi. Težko sopeč je prisedel. Molče sem mu dal roko. Samo nasmehnil se je in videl sem, da je srečen.

Počivala sva le kratek čas. Vrh je bil visoko nad nama. Tudi do kolen mokre hlače in prezeble roke so naju gnale naprej. Milovan je zagvozdjen za lusko varoval. Zopet je pelo kladivo svojo pesem — stop za stopom. Obšel sem nad lusko v levo do ozkega izpostavljenega stebra. S skrbjo sem pogledal okoli roba in ne zaman. Poleti sicer zračna, a dobro razčlenjena police je sedaj v blazni strmini visela v globine. Sneg na njej je dosegel proti koncu strmino 80° in bil zraven tega še mehak in visok komaj za pol cepina. Poklical sem Milovana, da je varoval na robu in ga pribil z dvema klinoma. Priznam, da sem se uplašil tega mesta in s precejšnjo negotovostjo našel prvi vstop v strmino. Polico, ki je poleti na pol vesna, na pol plazna, sem delal sedaj vzravnano tesno prislonjen s prsmi na снег. Z desno sem zabadal cepin, z levo pa sekal stopinje v led, ki je ležal 20 cm pod sipkim pršičem. Počasi je šlo, po polževo. Na sredi police, kjer se ta ostro prelomi v globoki zajedi, na levo, sem do pasu tičal v snegu. Vsak korak se je udril pod nogami. Samo čakal sem, da spolzi снег z menoj vred raz police. Z naporom vseh sil sem se vzdignil na cepinu tako visoko, da sem dosegel trd снег. Sedaj sem šel dalje v levo, samo po prstih, naslonjen s prsmi in glavo na steno. Na koncu police sem končno lahko zabil klin in v tegu vrvi lahko prestopil okoli roba v trden in

globok sneg. Na cepinu sem varoval Milovana. Čutil sem tu že precej utrujenosti v rokah. To neskončno sekanje ledu, mraz in napori!

V dveh izredno težkih in ledenih dolžinah sem varoval nad Režkovo ploščo, kjer se obe smeri združita. Ob plezanju sva čisto pozabila na čas in sonce. Dolina je že dolgo ležala v senci, le vrhovi so še žareli v zadnjem popoldanskem soncu. S skrbjo sem gledal nad sebe. Daleč je bil še vrh, noč pa že tako blizu. Sneg je postajal trši in mraz je lezel za vetrovko in mokre hlače, ki so kmalu zmrznile. Reklo se je pljuniti v roke, da pred nočjo doseževa vsaj plaz pod Kopinškovo potjo.

Plezal sem dalje po zaledeneli zajedi s pomočjo lestve klinov pod kamin in tam varoval. Počasi je Milovan plezal za menoj. Medtem sem gledal v zasnežene strmine severne stene Škarij, kjer sva pred letom s Kokošinekom speljala eno najtežjih zimskih smeri v Savinjskih Alpah. Tam je stena krotka, le tretjina najine danes. Truden in premočen se je Milovan vpel pri meni in varoval. V kaminu je zopet pelo kladivo. Led je padal preko Milovana v globino. S težavo sem plezal. Truden sem bil in krči so me grabili v prsih ob vsakem udarcu kladiva. Stene ni hotelo biti konec. Za kaminom je strm nepreplezljiv bolvan zaprl pot naprej. Obšel sem ga v izpostavljeni ledeni prečki v levo. Brez besed sva se srečala na stojišču, saj niso bile potrebne. Vedel je tudi on tako dobro kot jaz, da morava do večera preko stene, da bi bivak v tem mrazu brez spalne vreče in brez hrane pomenil pogin za oba. Zopet sem plezal, plezal in gledal vrh nad seboj, ki je bil vedno bliže, a še vedno tako daleč. Nog že davno nisem čutil več, niti prstov na rokah. Sekal sem in zopet sekal. Za vsakim stolpom se je vzel drugi pred menoj, brez konca in kraja. Po izredno težki sedmi dolžini nad kaminom sem z veseljem spoznal, da plezam zadnjo do stolpa, kjer stoji močic in spoj Ogrinove z Režkovo smerjo. Kako toplo je grelo poleti tu sonce, prijeten je bil počitek. Kljub silnemu mrazu in vetru sem se spomnil tistih toplih ur. Globoko pod snegom so bili sedaj zakopani spomini v mali konzervni dozi. Sonce je metalo zadnji žar preko ostrih grebenov Ojstrice, Škarij in Grofičke. Krvavordeč je bil gorski svet proti Visokim turam. Večer je bil blizu, z njim noč in mraz. Priganjal sem Milovana. Plezal je tudi brez tega hitro in obenem previdno. Nikdar nisem pričakoval od njega take odločnosti, take samozvesti in moči. Čul je, da gre sedaj za minute, za biti ali ne biti. Molče je varoval in kako varoval. Brez besed, brez vprašanj je spazil vsak moj gib, vlekel in popuščal. Malokdaj sem imel takšnega plezalca na vrvi. Zanesel sem se nanj in morda je prav zato tvegala več, kot je bilo potrebno.

Kljub mraku ne bi smel plezati na slepo srečo, brez klina in brez stojišče preko izredno težkih in izpostavljenih snežnih strmin in ledenih preves. Z zadnjega stolpa sem prečil v desno nad severozapadno steno za nekaj metrov, nato pa naravnost navzgor pod prevesne bolvane Ogrinove police. V skrajno izpostavljeni in težki plezariji sem zdelal zadnji

prestop pod bolvanom na zasneženi raz pod izstopno polico. Vedel sem, da je to zadnje težko mesto pod vrhom, zato sem ga zmogel. Nisem čutil nog niti rok, ko sem preko prevesnega praga zagazil v mehak sneg na polici. Mrak je legel na stene, ko sva izplezala zadnjo strmino do Kopinškove poti. Ob prvem siju zvezd in srečnem bitju dveh src sva si stisnila roke. Globoko pod nama je zamolklo mukala živina, je tiho šumel slap.

Dr. J. Prešern:

IZ STARE SPOMINSKE KNJIGE

Pred menoj leži dobro ohranjena in skrbno hranjena planinska spominska knjiga. Platnice ima iz debelega kartona, vezana je najsolidneje v črno in zeleno rižasto platno, kakor so bile nekoč vezane trgovske knjige velikih firm. Nič ni razmahana, na finem papirju je popisana s čitljivimi, večkrat naravnost kaligrafičnimi pisavami nekdanih dni; brez neslanih opazk, opolzkih pripomb ali celo slik je in ena edina pesmica je v njej. To je spominska knjiga Vodnikove kočice na Velem polju od otvoritve 1895 do všteti leta 1906. Ko mi je prišla v roke prvič, se mi je na bežen pogled zdela nepomembna kot vsaka druga današnjih časov, ko pa sem jo začel pregledovati nadrobneje, je začela vstajati pred mano slika razmer v našem planinstvu ob prelomu stoletja. Pred menoj so vstajali obrazi mnogih, ki jih davno več ni med nami in onih redkih iz tistih dob, ki jim bodo kmalu sledili: Podobe znanih mož, podobe starih znancev in prijateljev. Končno se je razmeglila slika tedanjih naših družabnih in nacionalnih prilik. Tudi se je knjiga izkazala kot dragocena zbirka avtogramov.

Enajst let je ležala knjiga v koči, petinštirideset let jo je čuvala Veglarjeva rodbina v Radovljici. Danes naj jo položim pred vas kot nedvomno najstarejšo slovensko planinsko knjigo.

Nanjo in na poročila v Pl. V. iz tistih let se opirajo naslednji podatki:

Kot motto je na prvi strani kaligrafično napisana prva kitica znane Potočnikove: »Visoko vrh planin stojim...« Vpisi pa se začenjajo z datumom 19. 8. 1885, ko je bila Vodnikova kočica slovesno odprta, čeprav je bila v uporabi že kak teden prej. Ker je Orožnova kočica na Črni prsti med zadnjo vojno pogorela, je to naša najstarejša ohranjena kočica. Zgradila jo je Podružnica SPD v Radovljici, ki je bila ustanovljena 10. 3. 1895, torej samo nekaj mesecev prej. Na seji Podružnice 3. 7. 1897 je bil sklenjen korenit preustroj kočice, njena vrednost v bilanci za leto 1900 po določeni na 1880 K. V glavnem računskem sklepu Osrednjega SPD za leto 1902 se kočica navaja še kot last te podružnice, a leta 1904 se med dohodki Osrednjega d. SPD navajajo dohodki kočice z 225 K 20 v, v letu 1904 je imelo Osrednje d. za to kočico izdatkov 281 K 38 v, leta 1905 izdatkov 281 K 83 v, dohodkov pa 44 K 10 v. Nasprotno pa na običnem zboru radovljiške podružnice dne 1. 4. 1906 poroča predsednik dr. Vilfan,

da je bila koča aktivna, iz poročila o obč. zboru Osrednjega društva za isto leto pa je razbrati, da je kočo oskrbovala radovljška podružnica. Iz poročila Osrednjega d. za leto 1910 pa že sledi, da je oskrbovalo kočo to društvo. Videti je, da je tedaj prešla nanj tudi lastnina, ker se radovljška podružnica v zvezi z Vodnikovo kočo ne omenja več. Na kakšni podlagi se je to zgodilo, se ne da danes več dognati, ker v časnikih ni poročil, arhivalij iz tistih časov pa ni več.

Potek slovesne otvoritve iz spominske knjige ni razviden. Pač pa poroča Pl. V. to-le: »Streljanje topičev v Bohinjski Bistrici in Srednji vasi. Kaplan Piber iz Srednje vasi je kočo blagoslovil v pričo 45 turistov, med njimi tri gospodične, z nosači, vodniki in planšarji okoli 60 oseb. Otvoril jo je g. Grčar kot zastopnik radovljške podružnice, krstil jo v spomin Vodnikovega obiska pred ravno sto leti za Vodnikovo kočo, hvaležno se spominjal ustanovitelja Radovljške podružnice dr. Vilfana in graditelja Jos. Ravhekarja. K tej otvoritvi so čestitali: Društvo Českých turistů v Praze, Tatransko društvo v Krakovu in Nem.-avstr. plan. društva dunajska podružnica Austria.«

Ta idila iz spominske knjige same seveda ni razvidna. Vpisalo se je ob otvoritvi 43 oseb z opombo: »V dan slovesne otvoritve Vodnikove koče«. Predsednik podružnice dr. Vilfan ni bil navzoč, poleg blagajnika Grčarja pa še odbornik Jože Ravhekar. Vpisale so se tudi tiste tri gospodične, in sicer Franca Sodja in Mina Korošec s Česnjice in učiteljica Antonija Schuller. Poleg navedenih najdemo ob otvoritvi znana imena: Franc Kocbek, nač. Savinj. podružnice SPD, Josip Oblak (kasnejši doktor I. C. Oblak, phil. Plemelj — univ. prof., V. Baltič, kasnejši ban.

Po otvoritvi zaznamuje knjiga samo še tri obiskovalce, in sicer 21. 8. 1895 ravnatelj Kranjske kmetijske družbe Gustava Pirca in 24. 8. zadnja dva z Bleda.

Pregled obiska v teh letih je naslednji:

Leto	Prvi vpis	Zadnji vpis	Skupaj
1895	19. 8.	24. 8.	55
1896	10. 8.	16. 8.	16
1897	29. 6.	10. 9.	61
1898	7. 7.	10. 9.	44
1899	17. 7.	18. 9.	37
1900	14. 8.	15. 9.	39
1901	12. 7.	21. 9.	76
1902	1. 8.	8. 9.	106
1903	29. 7.	11. 9.	142
1904	6. 7.	8. 9.	130
1905	18. 7.	14. 9.	178
1906	5. 7.	12. 9.	251
Skupaj			1135

Ob merilu današnjih dni zlasti za prva leta več ko skromen obisk. Vendar so bila tedaj tudi pričakovanja zelo skromna, saj pravi poročilo v Pl. V. šte. 8 iz leta 1898: »V Vodnikovi koči na Velem polju se je zglašilo letos že 29 hribolazcev.« V svoji številki 1. iz leta 1899 pa se isti list čudi v iztremenju: »V Vodnikovi koči je bilo lani 33 oseb.« Po vpisih v knjigi pa jih je bilo 44.

Vzrok slabemu obisku v prvih letih je iskati pač v tem, da koča ni bila oskrbovana in malo časa odprta. Kje se je hranil ključ izven pašne dobe na planini, se ne da dognati. V letu 1897 je v knjigi opazka odbora, da je za časa paše upravičen sprejemati denar Fr. Stare iz Podjelj št. 20 v sosednji koči. Res je najti v knjigi več Staretovih potrdil. Če pa tega ni bilo na planini, potem je bil ključ verjetno kdaj na Kredarici, da so morali nazaj na Kredarico po ključ. Morda je bil hranjen tudi kje v Bohinju. Pa tudi sicer razmere niso bile povsem urejene. Tako je n. pr. pod 3. 8. 1899 v knjigi opazka: »Ni bilo nikogar, ki bi prevzel denar — se bo plačalo direktno pri blagajniku v Ljubljani.« Drugi so zopet plačevali v Radovljici, pošiljali denar odboru po nakaznici, nekateri tudi v roke vodnikov.

Zanimivo je, da so vodniki imeli tiste čase še precej dela. Tako so vpisani vodniki: Klemen Hlebjana in Urbas iz Mojstrane, Jože Sodja iz Srednje vasi in Lovro Jelar. Ottokar Freiherr von Buschmann, »Ministerialrat k. k. Finanzministerium Wien« pa je prišel »mit Führer Ignaz Pixner aus St. Leonhart im Passeiertal (Tirol).«

Obisk se je takoj povečal, ko je Pl. V. v 7. šte. iz leta 1901 objavil: »Vodnikova koča bo celi mesec avgust oskrbovana in založena s konzervami in pijačo... Tudi nove žimnice in odeje dobi.«

Prvi redni oskrbnik je bil Anton Pekovec iz Stare Fužine, dokler nista v letih 1905 in 1906 stopili na njegovo mesto Roza Hebling in Rozalija Škantar iz Srednje vasi, ki sta zaključili poslovno leto s svojim podpisom v knjigi.

Ko obračam liste v naslednjih letih po otvoritvi, vstaja pred menoj nadaljnja vrsta imen, ki so nam še danes dobro znana. So imena mož, ki so si osvojili tako ali drugačno mesto v naši zgodovini. Naj bodo naštetja njih imena po datumih obiska v vrstnem redu, kot so vpisani v knjigi.

C. Oblak se je 10. 8. 1896 vpisal že kot J. C. Oblak, abiturient, 9. 9. 1900 kot carđ. iur., 21. 8. 1906 pa kot dr. I. C. Oblak iz Celovca.

Hugon Roblek, v naslednjih letih predsednik Radovljiške podružnice, je vpisan kot mag. pharm.: 10. 8. 1896, 15. 8. 1897, 16. 8. 1899, 20. 8. 1900, 8. 8. 1901, 25. 8. 1901 in 3. 8. 1902.

Josip Hauptmann, tajnik SPD — 10. 8. 1896.

Gustav Pirc, ravnatelj Kmetijske družbe: 10. 8. 1896, 3. 9. 1897, 22. 8. 1900 in 19. 8. 1904.

Vladimir Šuklje, stud. rerum musarum z Dunaja in Milan Šuklje, stud. gymn. — 16. 8. 1896.

Ljudevit Stiasný — 29. 6. 1897, 7. 8. 1901, 7. 9. 1903 — učitelj, planinec in potopisec.

Gr. Žerjav, gimn. — 26. 8. 1897 — dr. Gregor Žerjav, politik.
 Cvetko Golar — 31. 7. 1897 — pesnik.
 Anton Medved, kaplan v Boh. Bistrici — 11. 8. 1897 — pesnik.
 Boris Zarnik, dijak 12. 8. 1897, 22. 8. 1900 osmošolec, 7. 8. 1901 abiturient, 23. 8. 1903 iz Würzburga — dr. Boris Zarnik, univ. prof v Zagrebu.
 Plemelj, phil., Bled — 10. 8. 1889, kot dr. Plemelj 7. 8. 1899 in 5. 8. 1905 in kot docent 31. 8. 1906 — univ. profesor v Ljubljani.
 Alfonz Paulin — 3. 8. 1898, 14. 8. 1903, 10. 8. 1905 — profesor in botanik.
 Naš Alojzij Knafelj — iz Beljaka 6. 8. 1899, 11. 8. 1903, 12. 7. 1904 in »ob priliki preselitve iz Beljaka čez Triglav v Trst« dne 5. 8. 1906.
 Gvido Birolla — 10. 8. 1900, 5. 8. 1904, 2. 9. 1906 — slikar.
 Luka Smolnikar — 30. 9. 1906 — stolni vikar v Ljubljani.
 Inž. M. Klodič-Sabladoski — 21. 9. 1901, 4. 9. 1903.
 K. Humek — 7. 8. 1902, 24. 8. 1904 — učitelj in sadjar.
 Dr. M. Murko, Gradec — 1. 9. 1902.
 J. Korenčan — 8. 9. 1902 — planinec.
 Ivan Lah, osmošolec, Šmarje — 23. 8. 1903 — dr. Iv. Lah, pisatelj.
 Dr. Fr. Tominšek — 7. 9. 1903.
 Dr. Henrik Tuma — 30. 7. 1904, 6. 8. 1906.
 Janko Mlakar — 24. 7. 1905.
 Milan Pajk — 3. 8. 1905, 24. 8. 1906 — prof.
 Dr. A. Švigelj — 5. 8. 1905 — odvetnik in plan. pisatelj.
 Jos. Abram, kurat iz Novakov — 30. 7. 1905 — poznejši Trentar, planinski pisatelj.
 Poleg naštetih seveda še lepa vrsta drugih osebnosti, ki so zavzemale pri nas važne položaje, a so manj znane.
 Vsakoletni ljubi gostje v naših planinah so bili Čehi. Saj so med njimi možje, ki so naravnost odkrivali nova pota in smeri v naših planinah in ki so z ustanovitvijo Češke podružnice SPD v Pragi nas tudi gmotno podprli. Njihovo delo je Češka koča na Ravneh. Med drugimi so vpisani sledeči:
 Prof. dr. K. Hudounský — 12. 8. 1898, 7. 8. 1901, 7. 8. 1902, 27. 7. 1906.
 Dr. Stanislav Prachenský — 12. 8. 1898, 20. 8. 1902.
 Ružena Nekutová — 12. 8. 1898, 7. 8. 1901.
 Adolf Matušek — 21. 8. 1901, 25. 8. 1902.
 Dr. Bohuslav Franta — 20. 8. 1901.
 Vsi odborniki Češke podružnice SPD v Pragi.
 Mudr. Alois Mašek — starosta král. mesta Klatov a poslanec zemský v Čecháh — 4. 8. 1903.
 Čermák Jiří — 4. 8. 1902.
 Od velikega števila vpisanih Nemcev naj navedem:
 Dr. Johannes Frischauf, Gradec — 18. 8. 1898 — velik prijatelj našega življa in njegov zagovornik ob času narodnostnih bojov v Kamniških planinah in na Štajerskem sploh. Planinec in univ. prof. v Gradcu.

Dr. ph. Julius von Payer, Wien — 6. 7. 1904 — Polarni raziskovalec, ki je odkril Franc Jožefovo deželo, kot planinec deloval zlasti v skupini Ortlerja in Adamella, slikar.

Dr. Heinrich Wittek, železniški minister — 28. 7. 1907, najbrže ob priliki kakega uradnega obiska ob gradnji bohinjske železnice.

Od Hrvatov Josip Pasarić, urednik »Obzora« — 7. 9. 1903, 15. 8. 1904, 9. 9. 1906.

Od drugih narodnosti: Anglež G. M. Gillington iz Brightona, Rus Dimitrij Vergun, Finec O. Hjelt iz Helsingforsa.

Po narodnosti je bilo Nemcev skupaj 250, od teh 30 iz rajha, Čehov 98, Italijanov 15, od teh 4 iz kraljevine, 8 Hrvatov, 7 Madžarov, 1 Rus, 1 Anglež in 1 Finec, tedaj 381 vpisnikov tujih narodnosti, dobra tretjina od skupnih 1135.

Socialna struktura obiskovalcev odgovarja družabnim razmeram v naših krajih ob prelomu stoletja. Ker pomembne industrije v deželi ni bilo, tudi ni bilo številnega industrijskega proletariata. Obiskovalci se rekrutirajo iz slojev, ki so takrat živeli v dobrih razmerah, iz intelektualcev, meščanov, obrtnikov. Kmet pa se je takrat držal še svoje rečenice, da gora ni nora... Presenetljivo visoko je število vpisanih dijakov — 194, od katerih jih je bilo ob otvoritvi sami kar 11.

Nič ni novega pod soncem: Množičnim izletom so takrat rekli društveni izleti ali skupinski izleti. Tako zaznamuje knjiga izlet Radovljiške podružnice pod vodstvom Hugona Robleka dne 16. 8. 1897, ki se ga je udeležilo kar 25 oseb, večinoma znanih Radovljičanov iz polpretekla dobe. Dne 12. 8. 1898 je vpisan izlet odbora Češke podružnice pod vodstvom Chudounskega skupaj 12 članov odbornikov. Izlet šestih ženskih članov istega odbora je vpisan 25. 7. 1899. Izlet slov. kat. akad. društva »Danica«, skupno 14 oseb, je vpisan 21. 8. 1902. Radovan, pozneje Rudolf Badiura, je izletelem semkaj z 19. člani »Planinskega sokoliča« dne 13. 8. 1902 in prihodnje leto 6. 8. z 12 člani.

Fotogrametrični oddelek c. k. vojno-geografskega zavoda na Dunaju se je mudil v koči 10. 9. 1897, mapirni oddelek istega zavoda pa 10. 9. 1898.

V rubriki za opazke je malo vpisov. Večinoma so našteje ture, med katerimi prevladuje Mojstrana—Triglav—Bohinj. S postrežbo so bili gostje v splošnem zelo zadovoljni. Bruno Stare je 28. 8. 1903 izrekel to-le zahvalo:

Vseh oskrbnikov dika
je g. Pekovec vladika

in v oklepaju pristavil (naturna poezija). Edino neugodno opombo je vpisal Carl A. Class iz Wiesbadna; je pa prelepljena s pripombo: »Nesmrtno hujskanje in napad na člane SPD.« Franz Buer »Cafetier aus Waraschdin« se pritožuje nad previsoko vstopnino 40 vinarjev, blejski župan Peternel in dr. Plemelj pa pravita, »da so postelje v koči prav slabe... odej je malo.«

V razdobju pred prvo vojno je SPD preživljalo čase, ki se upravičeno nazivajo njegova junaška doba. Bil je to boj zoper prodiranje nemštva

v naših gorah, zlasti v Triglavskem pogorju, ko je Alpenverein blokiral Triglav s svojo Deschmann- in Maria-Theresiahütte, a prezrl Kredarico kot najbolj ranljivo točko, kjer je 1896 Aljaž postavil kočo in zabil klin v sredo nemške gorske fronte. Številni obisk Nemcev v Vodnikovi koči je bodel Kranjski sekciji Alpenvereina v oči. Vodnikova koča je stala prvotno niže doli med pastirskimi kočami in tamarji na planini sami. Nemci so nato preložili pot nad njo tja, kjer pelje še danes. Na to je odgovorilo SPD s tem, da je kočo enostavno preneslo leta 1910 pač k novi stezi tja, kjer stoji še danes.

Boj se je z leti zaostрил tako daleč, da je veljalo kot narodno izdajstvo, če je bil kdo član tujega društva ali obiskal tujo kočo. Tako ima 1. štev. Pl. V. 1903 to-le opazko: »Koča je splošno ugajala... kočo je oskrboval letos I. Pekovec. Naposled si ne moremo kaj, da ne bi omenili ob teh statističnih podatkih, da je bil med posetniki neki prav zaveden in izobražen Slovenec, ki ni član našega društva, temveč D. Ö. Alpenvereina. Kaj bi rekel dandanes slavní naš turist Goričan Stanič?« Pod datumom 18. 8. 1902 je res vpisan v knjigi »Dr. Stanič, odvetnik, D. Ö. A. V. Sek. Primorje.« Ta boj tudi rahlo odseva iz opazke Al. Knafeljca z dne 6. 8. 1899: »Nemški turist je šel mimo na stežaj odprte koče, pa je raje ostal v sosednji pastirski koči.« Gori omenjena opazka Classa zoper člane SPD je izvirila najbrže iz istih motivov, ker jo slovenski turisti v svoji pripombi še istega dne ostro zavračajo. Italijan je 6. 9. 1905 zapisal: »Tutti cinque con la guida Skomac dal Tricorno.« Zadnja beseda je prečrtana in popravljena v »Triglav«. Tricorno torej ni iznajdba zadnjih vojn. Ponavlja se to ime tudi 25. 7. 1905 v opazki: »Tricorno—Wochein.« Tricorno je tudi tukaj prečrtana z opazko »Pensa piuttosto sui tuoi corni ma il nostro monte si chiama dappertutto, Triglav!.*

Kakor dr. Kugy v svojih spisih, se obrača Juro Jan, študent iz Gorij 16. 8. 1905 zoper markirana pota: »Nisem hotel biti suženj markiranih pot, zato sem ves potolčen, vendar zaradi nevarnosti odličen s planikami.« Danes bi ga tolkel še paragraf povrh!

V knjigi je en sam pesniški izliv preproste duše. Zapisal ga je Franjo Pirc, artil. računski podčastnik iz Ljubljane dne 15. 8. 1898. Naj bo v njegov spomin zapisan tudi tukaj dobesedno in brez popravkov:

O Vodnik, v Tvoji koči se mudim
ko ti že davno v tihem grobu (spiš je prečrtano) ležiš
Od tukaj ko slovim se Ti želim
turistom da nezabljen, sladko spiš!

O, redkim je dano, da morejo pisati lepe verze, vendar so tudi ti verzi dokaz, da se v gorah budijo v človeških srcih čustva, ki dvigajo človeka nad vsakdanjost.

* Misli raje na svoje »corni« (rogove), naša gora pa se imenuje povsod »Triglav«.

HENRIK FREYER PRED STO LETI NA TRIGLAVU (1837 IN 1851)

Henrik Freyer, rojen 1. 1802 v Idriji, magister farmacije, je bil 1. 1832 nastopil službo kustosa na novo ustanovljenem deželnem muzeju v Ljubljani. Že izmlada se je zanimal za priroduznastvo, zlasti za botaniko. Zato ni čudo, da se je v novi službi čutil poklicanega, da preišče kranjsko deželo v priroduznanskem pogledu, in to ne samo dolinski svet, ampak tudi visokogorske predele.

Že 1. 1834 je obhodil dolino Triglavskih jezer, kjer je z Vršaca gledal iznad Kanjavca štrleči vrh Triglava. O tem prvem vtisu poroča: »Že 1. 1834 sem opazoval Triglav iz precejšnje bližine, z bohinjskega Vršaca, odkoder sem videl njega grozovite prepade, vendar, ker sem podobnega že viden, sem ugotovil, da za izurjenega gorohodca vzpon nanj ne more biti nič vrafatolomnega, kakor ga večidel opisujejo.«¹ In 1. 1836, ko se je bil prvič povzpел na takrat še »kranjski« Mangrt, ga je pogled na Triglav znova zamikal. Da bi ga videl tudi iz neposredne bližine, iz njega znožja, je na povratku obiskal dolino Vrata. Tu se je ustavil najprej pri Peričniku, »ki pada iz znatne višine v dveh močnih, kot sneg belih curkih s previsne pečine, tako da more, kdor zdrži dušeči zračni pritisk, tu ves slap obiti.« Pol ure dalje ga je presenetil prehod, »kjer je kolovoz speljan pod vodoravno, dva sežnja nad potjo molečo pečino, nastalo iz sigastega apnenčevega sprimka.« To je pač proga, znana nam pod imenom Galerije. — Ko se je bližal koncu doline, so ga presenečale velikanske stene Cmira, Triglava in Stenarja. Ustavil se je pri oglarjih in si tam najel vodnika, da ga je povedel na višino Stenarja, kjer je nabral nekaj redkih rastlin. Prenočil je pri oglarjih in se drugi dan zopet povzpел na Stenar, kjer je imel to srečo, da je ujel črnega gada, ki se je sončil na strmi skali. Nabral je tudi okoli 45 cvetočih rastlin. Tu je doživel nevaren priroduni pojav: snežni plaz je zdrčal z gromovitim truščem čez mesto, ki ga je bil pravkar zapustil. To ga je spravilo v slabo voljo in molče sta z vodnikom pregazila snežni plaz, ki se je bil v dolini nagrmadil. Oglarji, ki grmenja plaza niso bili preslišali, so ju v skrbeh pričakali. Zvečer pri vlaganju nabranih rastlin se je Freyer naslajal ob pogledu na belo steno Cmirovo, kjer se je kakor tenja verno odražal Stenar z vsemi svojimi robovi, roglji in vršiči. Tu iz zatrepav Vrat je z občudovanjem zrl na gmoto Triglava, »ki se z doline do dveh tretjin svoje višine dviga kot navpična stena, zadnja tretjina pa drži strmo k vrhu; na desno je globok prepad, tvoreč tesnec, po katerem se mora priti na Bovško.« To je menda prvi markantni obris pogleda na Triglavsko steno, ko potopisec pač še ni slutil, v kolikih smereh jo bodo držni alpinisti kdaj

¹ Flora, Jgh. XXI. Bd. II, Beiblätter Nr. 2, Regensburg 1838. — Gl. Freyerjevo risbo, ki je na hrbtani strani datirana 12/8/34 — $\frac{1}{2}$ 5 abends, t. j. 12. avgusta 1834, o pol petih zvečer. Slika predočuje vrh Kanjavca (Kujavsca).

preplezali in koliko žrtev bodo podvigi po njej zahtevali.² Freyer v svojem popisu nadalje pravi: »Od kopišč se more oni, ki se vzpenja na Triglav, skozi tri ure zdržema videti, dokler po zelo strmim robu ne dospe na vrh.« Ta prizor si je seveda le v mislih predočeval. Pobudo pa so mu dali oglarji, zatrjujoč mu, da se na Triglav laglje pride iz Krme kakor iz Bohinja preko Velega polja.

In res, že naslednje leto (1837) se je Freyer odločil za to pot. Dne 9. avgusta je prispel v Mojstrano, kjer si je nabavil brašna in se napotil v spremstvu dobrovoljnega možička v Radovno, kjer je našel pravega vodnika. Do prvih stanov v Spodnji Krmi sta hodila eno in četrto ure, nato pa se je pričela hoja »po nerodni stezi med ogromnimi pečinami po grozno globoki tesni dolini, kjer je treba venomer paziti, da se izogneš kamnom, ki jih prožijo gamsi in pasočje se koze ali pa se sami od preperelih skal odločujejo in z višine žvižgaje dol frče.« Ko sta v štirih urah utrudljive hoje dospela do stanov v Zgornji Krmi, so ju pastirji prijazno sprejeli pod streho. Tu je prenočil ležeč na gladki^{*} deski, zakaj o kaki postelji ali ležišču na senu ni, da bi se govorilo. Nobeden teh pastirjev še ni bil na Triglavu, kar pa ni omajalo Freyerju njegovega načrta, le to so mu povedali, kar so slišali: da je treba splezati najprej na srednji vrh ali Srednji Triglav, odkoder se nato po ostrem robu plezaje pride na najvišji vrh.

Drugo jutro so, z vsem potrebnim oskrbljeni, odšli iz koč o pol sedmih ter so dospeli proti 11. uri na zadnjo zelenico »na Krmi pod Triglavom.« (To je bržčas planota Ledina, kjer stoji sedaj koča »Planika«, ne pa niže ležeča Konjska planina.) Tu je družba — bilo jih je peterica — zaužila kosilo in se nato oprtala za hojo v višino. Tam so pustili nekaj provianta in pri njem pastirja, ki se je zabaval s klici »ohoj!« nakar so se mu pastirji na Velem polju razločno odzivali. Freyer omenja, da se more od tu pregledati vsa ravnica Velega polja in cesta proti Stari Fužini, sicer pa da ves razgled zastirajo visoke pečine in goli vrhovi. Divje lep je pogled na Srednji Triglav z oblastnim vrhom, ki je videti na videz višji kakor sivi vrh v ozadju. Pod strmimi snežinami je opazil dva gamsa, ki sta se brez strahu tam sprehajala.

V pol ure so dospeli v tesno tokavo pri tako imenovanih Vratih. »Naloženi kamni nakazujejo in lajšajo hojo na Sred. Triglav. Gorski hrbet na desni so mi označili kot Mali Triglav. Od Vrat na desno se pne težko pristopni Srednji Triglav, na čigar vrh smo dospeli naporno v pol ure.³ Palica se ne da več rabiti, zato pa so dereze nujno potrebne! Nastopila je gosta megla. Freyer je odhitel dalje, po ostrem robu, pod seboj na levi in desni zroč prepadne globine. Edini spremljevalec mu je bil sedemnajstleten fant v lesenih coklah, vsi drugi vrtoglavci — Freyer jih imenuje »Schwindler« — so nazaj ostali. Po tem robu sta stopala^{*} v pokončni drži, razen na nekaterih mestih, katera je bilo treba

² Gl. Freyerjevi risbi, ki sta časovno menda prvi narisek Triglava s severne strani. Triglavska stena je označena kot »praecipitium«, t.j. prepad.

³ Freyerju je Srednji Triglav sed. Mali Triglav, medtem ko mu je Mali Triglav jugovzhodni pomol triglavskega čoka, t.zv. Vogel.

prepležati. V polovici višine velikega vrha se mu pojavi na levi okrogla predrta votlina v pečini, podobna oknu. O pol dveh sta srečno dospela do triangulacijske točke na vrhu. Tu je Freyer vsekal v skalo na bovški plati veliki F za spomin ter ujel pri tej priliki priletelo snežno muho (*Musca nivalis*). Spremljevalec v coklah, ime mu je bilo Simon Poklukar, je preiskal zid triangulačne kojice, ki jo je bil l. 1822 postavil stotnik Bosio, a ni bilo najti nič napisanega. Med počitkom sta se krepčala z dobrim »štiriintridesetkom«.⁴ Razgled je bil sicer lep, čeprav se je videlo vse v sinji megli. Izmed mnogih kranjskih gorá, na katere se je bil že večkrat povzpел, ni mogel nobene prav ugotoviti. Šmarne gore »dvojni zob je bil videti črn ko vran«. Sijajno pa se je odražal »Velikega Kleka piramidasti ledeni vrh«. Na ledeni površini spodaj nad Vratu je opazil gamsa, ki je tam mirno počival. Sprožil je velik kamen in v nekaj skokih mu je gams izginil izpred oči. O ledeni površini na severni plati pravi Freyer, da se imenuje Zeleni sneg in da je to edina na Kranjskem znana točka z večnim ledom, toda v preneznatnem obsegu, da bi ga mogli k ledenikom prištevati. Od tu prepada navpična stena do znožja dol v dolino Vratu.

Ker je zapihal hladen veter in se je globoko doli proti Mojstrani pripravljal nevihta ter je bilo slišati votlo grmenje, je Freyer zapustil vrh malo pred 2. uro ter je v pol ure srečno došel na Srednji Triglav, ko si je moral po strmim robu večkrat sedé pomagati. Ker se je bilo medtem zjasnilo, bi se mu bilo hotelo, da še enkrat spleza nazaj proti vrhu, da bi bliže preiskal prej omenjeno skalno odprtino, a se je bil že preveč zakasnil. V eni uri je prispel na mali travnik »pod Terglavom«, kjer so ga zaostanci že težko pričakovali. Dejali so, da bi bilo bolje, če bi bili skupaj gor plezali, kakor da so od tu štiri dolgočasne ure opazovali oba omahujoča plezalca. Še enkrat so pozdravili očaka Triglava in so veseli in dobre volje odkorakali proti koči v Krmi. Tam so polegali na ozke deske ob grejočem ognju. Drugo jutro (11. avgusta) so nabrane rastline dobro pospravili in odšli v Spodnjo Krmo. Tu so ga pogostili z mlekom; videl je tudi čedno surovo maslo in dovolj posode, kakršne ni bilo v Zgornji Krmi. V dveh urah je prispel v Mojstrano, zadovoljen z obilnim nabirkom rastlin. Drugi dan je nadaljeval svojo pot v Podkoren in Belo peč, odkoder je nastopil svojo drugo turo na Mangrt.⁵

Freyer je bil zopet v Vratih dne 10. julija 1841, tokrat kot nekaj izvidnik, da bi pripravil vse potrebno za prihod saksonskega kralja Friderika Avgusta, vnetega rastlinoslovca, ki se je bil tisto leto namenil zopet v naše kraje, zlasti da bi obiskal Krn. Menda je bilo Freyerju v mislih, da bi kralja povedel preko Luknje v Soško dolino. Zato je opravil to drzno pot — mojstranski oglarji je niso poznali — došel je na škrbino Luknje, kjer je na triglavsko pečino vsekal datum 10/7/41 in veliki F. Na trentski strani je doživel razne neprilike, tako da se

⁴ L. 1834 je bila odlična vinska letina, tako, da je njen sloves prešel v ljudsko tradicijo.

⁵ Gl. članek »Henrik Freyer na Mangrtu l. 1836 in 1837«, PV, 1936, 385 — 390.

je s planine Zajavor vrnil po isti poti nazaj v Mojstrano.⁶ Saksonskega kralja, ki je bil nato 28. julija prispel v Mojstrano, je Freyer spremil v konec Vrat. Tu je kralja silno prevzel pogled na Triglavsko steno. Ugotovil je, da je ledena vesina nad njo pravi ledenik. Zato pravi Freyer v svojem zapisku: »Moram — kar storim rade volje — preklicati svojo izjavo, ki sem jo dal o priliki svojega vzpona.« Ko je kralj, na bolvanu sedeč, risal pogled na Triglav, je Freyer pazno gledal, kod bi se moglo s te strani priti na vrh, in ugotavlja, da prehod ob Cmiru ni nemogoč in bi pripeljal v krajšem času do cilja kakor s katere koli druge strani. Tako torej je Freyer kot prvi zaslutil smer, ki jo je naše društvo pozneje porabilo za traso Tominškove poti, otvorene 6. septembra 1903.

Freyerjeva prva hoja na Triglav je bila predvsem botanična ekskurzija. V svojem poročilu v »Flori« navaja na več mestih sezname nabranih rastlin z latinskim (Linnéjevim) poimenovanjem. Bil je to obilen nabirek več ko 160 raznih rastlin. Glavni smoter drugega vzpona (l. 1851) pa mu je bil astronomskega značaja: opazovanje sončnega mrka, napovedanega za popoldne dne 28. julija. Medtem ko je imel Freyer l. 1837 na vrhunskem vzponu le enega spremljevalca, pastirja v coklah, se je zbrala l. 1851 družba 11 oseb, med temi štirje Ljubljancani, ki jih je mikalo opazovanje izrednega nebesnega pojava, morda nekoliko tudi strah pre prirodno kotastrofo, kakršno je preprosto ljudstvo napovedovalo: da bo ob sončnem mrku Ljubljano potres razdejal.⁷ To potovanje je nato opisal v dnevniku Laibacher Zeitung 1851, št. 202, 205, 207, pod naslovom »Terglou in Oberkrain«.

Freyer se je bil že l. 1850 namenil, da bi zopet zavzel oba prvaka naših Julijcev, toda ni prišlo do tega, ker mu je Geognostično-montanistično društvo za Notranjo Avstrijo kot obhodnemu komisarju za Kranjsko izposlovalo poletni dopust in ga oskrbelo z zadostnimi sredstvi, da je najprej preiskal dolensko stran kot najbolj zamotani predel geognostičnih razmer Kranjske. Tako je od maja do septembra 1850 obhodil in preiskal malone vso Dolenjsko med Savo in Krko od Sostrega dol do Bregane na hrvatski meji. Naslednje leto pa, ko ni bil več vezan na določeno pot, si je kot rok za triglavsko hojo izbral dan 28. julija, da bi z vrha opazoval sončni mrk.

Družba, v kateri so bili razen Freyerja Ljubljancani Mišič, Več, Rudholzer in Göck (Kek), menda člani trgovskih družin, je odpotovala iz Ljubljane dne 26. julija in dospela drugi dan — bila je nedelja — v Mojstrano. Tu so si najeli domačine, ko so prišli od maše, za spremstvo ter nabavili brašna za dva dni in devet oseb. Da bi si ohranili dovolj moči za vzpon, so sklenili, da se do zadnjih stanov v Spodnji Krmi popeljejo. Najeli so dva enovprežna vozička lojtnika. Ta kar impozantna odprava se je v treh urah pricijazila v Spodnjo Krmo, kjer so se ob pol šestih ustavili pri oglarski koči »per debeli bajt«. Freyer je hotel, da bi šli takoj naprej v Zgornjo Krmo, češ čim bliže višinam se more

⁶ Gl. članek M. M. Debelakove, Kronika Triglava, PV 1948, 168—170.

⁷ Gl. Novice, 30. jul. 1851, list 31.

prenočiti, tem boljša in krajša je hoja naslednjega dne, a želji družbe, da bi kar tu ostali, se je moral Freyer hočeš nočeš vdati. Spor je razrešila nevihta, da so ostali »pri debeli bajti«. V razvedrilo jim je Rudholzer sviral na malo flavto (Piccolo-Pfeife).

Drugo jutro, dne 28. avgusta, so že ob pol štirih odšli iz bajte. Spotoma je Freyer v bežnih konturah risal robate višine Tošca. V pastirskem stanu v Zgornji Krmí so si dali skuhati tečne ajdove žgance. Freyer je tam na vlažni pečini nabral črnorjavih polžev zaklepcev (Clausilia, Schließschnecke). Pridružila sta se jim oba planšarja z željo, da bi se tudi ona povzpela na Triglav. Ob sedmih so okrepani odšli dalje in so o pol devetih prispeli na Konjsko planino. (Nadaljevanje v prih. št.)

Janez Svoltšak:

DELO V NAŠIH ALPINISTIČNIH ODSEKIH

V zadnjih številkah naše planinske revije smo brali članke, iz katerih veje zdrava želja po polemiki, ki je v sedanji fazi razvoja našega alpinizma in alpinistike potrebna bolj kakor katera koli znanstvena razprava. Prišli smo do tiste točke, kjer se krešejo ne samo mnenja posameznikov, temveč nazori generacij. Ker smo zavrgli staro priznavanje alpinizma za svetovni nazor, smo se znašli pred težavo, kako definirati pojem »alpinizem« doraščajoči generaciji. Zadnji čas je, da vodstvo našega slovenskega alpinizma tudi ta »problem« razvozla. To, o čemer se je doslej govorilo in pisalo, stvari ne pojasnjuje. Nihče pač ne more zanikati dejstva, da si vsak aktivni alpinist mora ustvariti o gibanju, pri katerem sodeluje, neko mišljenje ki bi ga v določenih pogojih lahko celo imenovali nazor (seveda ne svetovni!). Ker jasne besede ni bilo med nas polnih pet let, si je to pač ustvaril vsak sam in posledice, ko je več ali manj vsak prepuščen samemu sebi, se že jasno kažejo. Zato bo verjetno treba napisati še precej besed, preden se bodo pojmi razbistrili in bomo mladi vedeli, kako je prav, stari pa, kaj hočemo.

Zelo nepravilno pa se mi zdi, za vse nepravilnosti in »samomorilne naklepe« brez vsake posebne obrazložitve obdolžiti mlade. Ker se je izkazalo, da je bila dosedanja vzgoja neuspešna, večkrat tudi nepravilna, smo vso krivdo za vsa porazna dejstva zvalili mladim na hrbet, ker v pomanjkanju srčne kulture niso dojeli bistva gora! Še bolj nepravilno pa je seveda bilo, to težko obsodbo kar pavšalno raztegniti na vso mlado alpinistično generacijo, ki je zrasla na povojnih slovenskih tleh in ki se je pred svojimi nalogami znašla brez izkušenj z edino dediščino iz vojnih let, z borbenostjo. Poiskali smo si vodnike — kolikor se nam niso sami ponudili — in jim sledili. Pojavi, ki jih danes obravnavamo in ki nas zastrašujejo, so rezultati skupnega dela starih in mladih. Nočem nikogar prehudo zadeti, če zapišem, da je veliko tega, kar nas danes skrbi, več ali manj tudi posledica tistega togega »načrtnega« dela, ki nam ni dal časa, da bi ob poslanih direktivah prišli do zavesti, in je povzročil, da smo iz ene skrajnosti padali v drugo, da smo kar preskakovali najrazličnejše organizacijske oblike in na koncu koncev mogli ugotoviti, da je bilo precej našega dela odveč. Ob takem, na vsak način nenavadnem duhovnem vodstvu je rasel nov alpinistični kader, ki je doživel vrsto težkih moralnih preizkušenj. Zelo redki so vmes taki, ki bi se samostojno, brez zunanjih vplivov, razvili v alpiniste. Skoraj vsi brez izjeme so izšli iz naših alpinističnih odsekov; nove, po vojni nastale organizacijske oblike so bile formirane z namenom, omasoviti alpinizem in alpinistiko. Mislim, da je že v tem namenu samem iskati krivdo za najmanj polovico vseh dosedanjih nesreč. Alpinisti vendar niso šahisti, in vendar

so odseki tekmovali med seboj, kateri so pridobili več novih članov in pripravnikov. In če smo v preteklosti v vsakem človeku iskali alpinista, če smo z vso silo preko vseh nepremagljivih ovir hoteli omasoviti alpinizem, če smo za vsako ceno hoteli imeti vsak dan več alpinističnih odsekov ne samo v mestih, ampak tudi in predvsem na podeželju, potem pač drugačnih rezultatov, pred kakršnimi smo se sedaj znašli, tudi nismo smeli pričakovati. Vsi ti faktorji so tako zvezani med seboj, da na krivca ni mogoče pokazati s prstom, ker je prav gotovo, da so vodstva odsekov pri vzgoji svojih članov in pripadnikov zagrešila vsaj toliko napak, kolikor jih je že zgoraj omenjeno vodstvo pri PZS. Krivi smo vsi, ker smo vsa ta leta togo in kritično rasli ob direktivah ali nasvetih in vsak najmanjši ugovor zaznamovali z ne-disciplino, skratka: ker smo se bali poštene, svobodne misli. Z večnim očitanjem našega stanja, za katerega ne moremo trditi, da je razveseljivo, še manj pa, da je žalostno, ne bomo izboljšali in čas je, da začnemo iskati pota in načine, kako bi te napake odpravili, nezdrave pojave omejili na minimum in iskreno povedali drug drugemu svoje misli ali nasvete za delo. Komur bo pri tem uspelo, poživiti delo naših alpinističnih odsekov na drug način, kot je to poskušal AO Hrastnik (ki je zagrozil vsem odsekom z objavo in »ošibanjem v časopisu«, če ne bodo sprejeli napovedanega tekmo-vanja), jim zagotoviti stabilno, premišljeno in izkušeno vodstvo, ki bo svoj obstoj izpričalo s stanovitim delom in vzgojo v AO-jih, usmeriti v novo, treznejšo in globljo smer, ta bo pri nas izvršil veliko delo in zgodovina slovenskega alpinizma ga bo smela zapisati z zlatimi črkami v svoj imenik, ki bo prej ali slej doživel temeljito redukcijo.

Namen tega članka ni, ukvarjati se s splošno analizo naših odsekov, pač pa osvetliti pogoje in način dela tistih odsekov, ki so navadno deležni najmanj pozornosti zaradi svojih — samo! — povprečnih uspehov. To so odseki na našem podeželju, ki so bili na blejski skupščini postavljeni pred neostvarljivo nalogo: vabiti k delu čim večje število kmetov! (Ta poziv naj bo samo primer, do kakršnih absurdov nas je vodilo prizadevanje, z alpinizmom prodreti prav do vsakega našega človeka.) Odseke smo namreč kategorizirali po njihovem socialnem sestavu in smo ugotovili, da je v vseh slovenskih AO-jih, ki jih je bilo blizu 30, včlanjen — en sam kmet! To »porazno dejstvo« je bilo osvetljeno z vseh mogočih strani in na koncu je bilo sklenjeno, da je »treba posvetiti vso pozornost kmečki mladini in jo pritegniti k delu v alpinističnem odseku.« Kako naj si preprosti ljudje v podeželskih AO-jih s to, do skrajnosti obrabljeno frazo »posvetiti pozornost« pomagajo, o tem na skupščini niso govorili. Mi smo si pomagali sami.

Naše podeželje je kljub vsemu temu ohranilo svoj izrazito kmečki značaj in ljudje so tako zrasli z zemljo, da jih nobeno umetno presajanje ne more odtujiti od nje. Če pri tem upoštevamo še dejstvo, da so se doslej AO-ji formirali vedno le bolj v hribovitem, goratem podeželju, moramo toliko bolj razumeti, da kmečki človek, drvar, pastir itd., ki ves teden preživi v hribih in predgorjih, komaj čaka nedelje, ko se bo mogel spet kot človek pokazati med ljudmi, ne pa, da bi takrat lazil po skalah. Prav ista slika se ponavlja tu, kakršno lahko opazujemo v mestu: ob nedeljah silijo ljudje na deželo. Zakaj pa naj bi našemu kmetu kratili to, kar je njegovo in do česar ima isto pravico kakor vsak meščan? Kadar bo tudi naš hribovski kmet, voznik in drvar lahko videl film vselej, kadar se mu bo zljubilo, kadar mu bo na razpolago gledališče in vse tiste dobrine, ki so jih mesta polna in jih podeželje nima, takrat bomo tudi od njega opravičeno pričakovali, da se bo tudi sedmi dan vračal v svet, v katerem živi šest dni v tednu!

Ne smemo pozabiti na povprečno izobrazbo našega podeželskega človeka, ki je za alpinistične odseke pač najvažnejše. V osnovni šoli dobe vsi prebivalci vasi isto izobrazbo in procent tistih, ki šolanje nadaljujejo, je na podeželju še vedno nizek. Če pa gre že kdo naprej v šole, izgubi stike z zemljo, kjer je zrasel in ga vsaj za kmeta navadno ne moremo več šteti.

Konec koncev je torej prav vseeno, ali imajo naši podeželski alpinistični odseki evidentirane kovače, čevljarje, voznike, kmete ali podobne »socialne sloje«: bistvo ostane neispremenjeno. Opraviiti imamo v vsakem primeru z ljudmi, katerih dojemljivost za probleme alpinizma je neznatna in katerih nivo za sprejemanje novih pojmov je absolutno prenizek. Ker pa našega alpinizma nečemo degradirati na stopnjo osnovnošolske teorije in ne zani-kamo njegovega inteligenčnega značaja, nastane vprašanje, kdaj so dani po-goji za uspešno delo alpinističnega odseka na podeželju.

Po skoraj štiriletnih izkušnjah si upam zapisati tole trditev: kjer ni spo-sobnega, razgledanega človeka, ki ima smisel za vzgojo mladih ljudi in je dober organizator, tam je brez pomena, ustanoviti odsek, ker so ure njego-vega življenja štete. Za to imamo že več primerov in poizkusov, voditi take odseke s pomočjo sosednih mestnih odsekov, se je ponesrečil. Delo v pode-želskem odseku mora voditi domač človek, ki pozna ljudi in razmere, ki ve, koga je vredno vzgajati in kako ga mora vzgajati, kaj ljudi zanima in česa ne dojemajo, ki se je končno prikopal do spoznanja, da bo mogoče o alpinizmu govoriti šele takrat, kadar se bo znatno razširilo duševno obzorje njegovih poslušalcev. Zato pa je potrebno veliko volje in potrpežljivosti, temeljitega dela skozi več let in precejšnjih organizacijskih sposobnosti, da bo znal izbrane fante in dekleta preko vseh potrebnih in nujnih ovinkov pripeljati do končnega cilja. Znati se mora poglobiti v duševnost tistih, ki jih vzgaja, prodreti vanjo in jih prikleniti nase, da ga bodo šteli popolnoma za svojega in sebi enakega, pa kljub temu od njega pričakovali razjasnitev vseh »problemov« in nejasnosti, ki jih srečujejo v vsakdanjem življenju in v alpinizmu še posebej. To je za uspešno delo AO-ja na po-deželju prvi pogoj in kjer ta pogoj ni ostvarjen, pomembnih uspehov nikdar ne bomo dosegli. Kvečjemu se nam lahko zgodi to, da bomo čez leta imeli pri nas tudi drugo vejo alpinizma, ki pa se bo od prvega bistveno razlikovala, ker bo na inteligenčno nižji stopnji in mu bomo morali tudi nujno dati nov naslov, ki se bo glasil verjetno »podeželski alpinizem« ali pa »kmečki alpinizem«... Če se bomo tega šele takrat zavedeli, potem bo to prepozno, ker bodo dejstva sama govorila.

Za organizatorično vodstvo odsekov na podeželju je torej potreben tak človek, ki ga samo plezalec ne more nadomestiti. Res pa je, da je odsek najbolje organiziran tam, kjer sta za delo na razpolago dve osebi, ki si razdelita teorijo in prakso. Je pa — vsaj za začetek — organizator važnejši kot praktik.

Poudaril sem že, kako važna je za organsko rast odseka splošna vzgoja. Popolnoma brezpomembno je n. pr. na prvem sestanku vaškega odseka govoriti o alpinizmu, ker popolnoma zadostuje, če se za začetek nakažeta pot in delo odseka. Ker pa bodo tu ljudje prišli v stik z novimi pojmi, doslej popolnoma neznanimi in tujimi njihovem duševnemu obzorju, je le tega treba najprej razširiti z natančnejšim obravnavanjem splošnih pred-metov, kjer igrajo pomembno vlogo posebno zemljepis, zgodovina, prirodopis (živalstvo in rastlinstvo), fizika, geologija, glaciologija itd. Tak podeželski alpinistični odsek mora biti sprva podoben več ali manj izobraževalnemu tečaju; v prvem letu dela je treba ustvariti solidne temelje, kajti alpinizem v vseh svojih panogah zahteva od človeka že primerno znanje, ki si ga bo res pridobival postopoma v življenju, ki pa bo raslo in bo ves čas odvisno od tega, kar bomo dali človeku že v samem začetku. Ne smemo se čuditi niti temu, da ljudje ne vedo, zakaj v dolini pada dež, v gorah pa sneg (saj konec koncev to ni niti tako preprosto za preprostega človeka). Zdi se jim sicer, da tu igra »mraz« neko pomembno vlogo, kaj več pa o tem ne vedo povedati. Ne samo o tem, tudi o neurju, o nevihtah in o elektriki v zraku ni mogoče govoriti, če ljudje ničesar ne vedo o ozračju, o zračnih tokovih, o tem, kako nastaja dež, sneg, toča, kakšna je gostota zraka itd. S kakšnim zanimanjem bodo pa poslušali predavanje o Montažu, Durmitorju, Walliških Alpah, Aconcagui ali Kangčengdzongi, če jim ne bodo jasni vsaj osnovni pojmi

geografije in krajevne razmere? Kako naj razumejo, da imajo nekatere naše cvetke manjše in raznobarvne, druge velike in morda samo dvobarvne cvetove, če ne bodo poznali zgradbe rastlin, poteka in pomena opraševanja? Težko bo govoriti o orientaciji prej, preden ne bodo ljudje poznali gorske pasove, gorska pobočja, zemljevidne karte in druge pripomočke. Nemogoče je govoriti o gorah, dokler poslušalci ne vedo, kako so nastale (vsaj logika to terja). Razložiti je treba nastanek dolin, proučevati — v grobem — dobe, ki jih pozna zgodovina, ledenike in njihovo erozijo, vpliv zunanjih pogojev na skalne formacije. Posebno važno vlogo pri tem delu igra poleg predmetov, ki proučujejo nastanek in razvoj zemlje, fizika.

Tako sistematično delo bi dalo v doglednem času primerno razgledanega človeka, ki bi ga res mogli imenovati — alpinista. Morda se bo kdo ob vse spotaknil in nejevoljen zagodrnjal, da je tega preveč. Pa ni. V mestih dobijo odseki fante z gimnazijo ali vsaj industrijsko ali tej sorodno šolo; na podeželju tega navadno ni. Odkod pa naj vzamejo ljudje potrebno znanje, ki ga morajo imeti? Če ga pa nimajo, so pa plezalci, nikdar pa ne alpinisti.

V zvezi s tako načrtno vzgojo pa se pojavi tudi vprašanje sestankov. Predpogoj za rednost sestankov je stalen prostor. Vendar je to materialna stran. Drugo, kar je še važnejše, je dnevni red. Ponekod je zelo preprost in za večino mestnih odsekov najbrž res ni najvažnejši. Videl sem pa, da imajo mnogi odseki — in to posebno podeželski — ki imajo stalne periodične sestanke, okostenel, šabloniziran dnevni red, ki se ga držijo pot pijanec plota. To je več kot slabo. Dnevni red sestankov se mora stalno spreminjati: biti mora zanimiv, ker bodo v nasprotnem primeru najprej »splavali po vodi« sestanki, potem pa še odsek, če je še mlad in ni intenzivnega praktičnega dela. Sestanki mladih odsekov pa morajo biti dobri, ker se samo tako udeleženci morejo navezati na organizacijo. Tudi ni v teh odsekih še tistega uničujočega nasprotstva med mladimi in starimi, ki hromi delo v nekaterih mestnih odsekih in je torej mogoče vso vzgojo pravilno in enotno usmeriti. Ta bo najuspešnejša, če bodo na sestankih pogosta predavanja (še boljši so razgovori) o etični vzgoji alpinista, za kar so naši ljudje neverjetno dojemljivi in se v tem oziru naši preprosti fantje — ko so vsaj približno poučeni — brez strahu pomerijo z mnogimi našimi študenti — alpinisti.

Ko smo že pri sestankih, naj omenim še slabo navado, ki je v naših odsekih postala že kar tradicija. Običajno je, da načelnik razdeli teme za predavanja med navzoče; vsak pripravi svoje predavanje in pač do določene meje spozna snov, ki jo bo obravnaval. Njemu se pri tem delu res jasniijo pojmi in širi obzorje; vprašanje pa je, če se to zgodi tudi pri ostalih, ki poslušajo njegovo predavanje. Če ni posebnih pripomb v predavanju, in teh navadno ni, se sestanek »nadaljuje po dnevnem redu.« To je napačno.

Ne bi kazalo zavreči starega učnega pravila, da se vedno najprej obnovi stara snov, potem razloži nova in ta nova snov takoj utrdi. To bi se praktično reklo: na vsakem sestanku najprej ponoviti zadnje predavanje, počasi preiti na novo in po končanem predavanju v splošnem pogovoru temeljito obnoviti in ponoviti, kar je povedal predavatelj. Tu nastopa še drug važen vzgojni moment: treba je oceniti predavanje. Do izraza mora priti kritika, ki naj bo pravična, a blaga in za začetnike vzpodbudna, fantje pa naj se obenem navajajo na samokritičnost.

Vse to velja le bolj za odseke z zadostnim številom ljudi in za podeželske odseke praktično ne velja. Organizacijski vodja bo porabil najmanj pol leta, da bo svoje poslušalce vpeljal v novi svet in z živahnimi predavanji ter razlagami prišel do potrebne širine, ko si bo šele mogel pomagati s planinci na ta način, da jim bo sicer določil temo predavanja, ki pa v resnici ne bo nič drugega kot navadna obnova kakšnega preprosto pisanega članka iz Planinskega Vestnika. Vsa druga literatura, kar je mi imamo, je za začetek pretežka in v tem se je v več odsekih veliko grešilo. Za dokaz, da je to res, vzemimo primer iz našega domačega odseka.

Neki začetnik, ki se je prijavil v odsek šele, ko smo obravnavali že najvišje gore na svetu, naj bi predaval o Pamirju. Nihče mu ni pokazal virov, odkoder bi naj zajel snov, z zemljevidi pa mu še celo nismo mogli postreči. Ko smo prišli na sestanek, da bi poslušali njegovo predavanje, ga ni bilo. Nikdar več ni prišel, ker pač snovi ni zmogetl.

Tu naj opozorim še na Tumov »Pomen in razvoj alpinizma«, ki velja za nekak katekizem naših alpinističnih odsekov. Pa je ni večje napake kakor začetniku dati v roke to knjigo, ki ni nobena učna knjiga, ampak rezultat življenjskega dela tako temeljitega in globokega moža. S tem samo škodujemo njegovemu ugledu, jemljemo delu tisto veljavo, ki mu gre, in odbijamo mlade ljudi od te, po Tumi tako težke in nerazumljive stvari.

Marsikdo bo sedaj vprašal: »Katera pa je potem prava pot, po kateri je treba peljati odsek do postavljenega cilja?« Cilj poznamo vsi, romali pa smo k njemu po najrazličnejših ovinkih in poteh, zato na to vprašanje tudi tu ni mogoče odgovoriti. V vsakem odseku se trudijo in mučijo po svoje; večjih rezultatov tega dela na podeželju dosedaj še ni bilo opaziti. Opozoril pa bi na tole: leta 1949 je Komisija za alpinizem pri PZS zahtevala od vseh odsekov načrte za predavanja. Domneval sem, da bodo ti načrti služili kot osnova za izdelavo okvirnega načrta predavanj za vse odseke, pa se nič takega ni zgodilo. Morda smo se ustrašili šablone, saj je končno res bolje pustiti odsekom s preizkušenim vodstvom v tem oziru proste roke. Za podeželske AO-je pa bi morala Komisija za alpinizem takoj izdelati tak okvirni načrt, ki bi ne bil šablona, ampak le pripomoček za orientacijo tistim ljudem, ki jim je zaupano to težko delo. Čim dalje bomo s tem odlašali, tem slabše bo. Zato bi bilo treba to delo izvršiti res takoj, ob sodelovanju podeželskih AO-jev, da bi se na ta način vsaj za naprej preprečile vse zablode in brezuspešna iskanja. Več odsekov je odmrlo prav zaradi tega, ker se v delu niso več znašli.

Seveda pri tem ne smemo pozabiti na to, da je malo alpinističnih odsekov, kjer imajo člani in planinci na razpolago alpinistično literaturo. Tu smo Slovenci že itak zelo, zelo revni, saj razen že omenjenega Tumovega »Pomena«, Našega alpinizma in vseh letnikov Planinskega vestnika ter izdaj nekdanje Planinske Matice nimamo skoraj ničesar, kar bi mogli le sem uvrstiti. Noben alpski narod na tem področju ni tako reven, kakor smo mi. Vzrok za to stanje smemo upravičeno iskati v razmerah, ki so nas v preteklosti silile k takemu diletantskemu delu in ki so že itak zavirale naš vsestranski narodni razvoj, ki pa so se danes bistveno spremenile v naše dobro. Naša splošna rast je v silnem tempu in tudi slovenski alpinizem hitro — včasih se zdi, da celo preveč — napreduje. Ni prav, če to ugotavljamo samo po praktičnih uspehih v skali; tudi v slovstvu, znanstvenem in lepem, bi to moralo priti do izraza. In če še nimajo avtorjev za samo stojna nova dela, bi pač lahko našemu mlademu rodu alpinistov dali v roke nekaj podobnega, kar je dr. Brilej že dvakrat pripravil planincem. Naslov pri tem ne bi bil tako važen kakor vsebina, v kateri bi moralo biti zajeto vse, kar je obseženo v pojmu alpinizma in kar sem že deloma spredaj naštel. Mislim, da takega priročnika en sam človek ne bi mogel, ne smel sestaviti, ampak bi se moral v ta namen formirati pri Komisiji za alpinizem poseben uredniški odbor, ki bi odločal o ureditvi knjige, o obsegu posameznih poglavij, ki bi zbiral sodelavce in sploh, da bi knjiga dobila svojo praktično trajno vrednost. Takega dela bi bil vesel prav vsak alpinist in mnogi planinci, delo v alpinističnih odsekih pa bi se poglobilo, postalo bi lahko, bolj načrtno, in enotno in bi dobilo tudi svoj zunanji videz. Vsi dosedanji poizkusi, kako rešiti to težko situacijo z literaturo in predavatelji, so se izjalovili: skripta izhajajo vsako leto ena (!), enkrat o orientaciji, drugič o zgodovini alpinizma in bodo stala na koncu koncev več kot pa taka knjiga. Prav tako je s predavatelji, ki naj bi s svojimi predavanji romali od odseka do odseka; o tem se govori že tri leta. Koliko pa jih je že prišlo v tiste odseke, ki jih potrebujejo? Prstov na obeh rokah bi bilo skoraj preveč, če bi jih hoteli

prešteti. Navajeni smo provizoričnega dela, ki pa ne vodi k cilju, izvršimo ga raje enkrat temeljito, da bo držalo!

Naj se dotaknem še praktične platí dela v naših AO-jih na podeželju. Tu ne moremo mimo porazne ugotovitve: uspehov, pravih uspehov ni. Zakaj? Slišal sem že očitek: »Če bi imeli mi gore tako pod nosom, kakor jih imajo Rateče, Kranjska gora, Mojstrana, Gorje, Bohinj, Jezersko itd., bi bili naši uspehi vse drugačni!« Res je, tovariši iz univerze, gore imamo pod nosom. Naši ljudje pa ves teden živijo v gorah in prav zaradi tega, kot sem že omenil, silijo ob nedeljah ven iz tega ozkega sveta. Miha in vleče samo tisto, kar je daleč, kar vsak dan ne vidiš, kar je težko dosegljivo. Čudim se, kako da tak človek ne išče začetkov alpinizma pri Švicarjih, ampak se vedno rad potruži do Angležev? In ti so morali stotine kilometrov daleč, preden so se znašli v Walliških Alpah ali Berner Oberlandu, drugi so tam doma! O tem je vredno razmišljati, kakor tudi o tem, da so Angleži med domačimi Švicarji vzgojili vodnike, ki so bili boljši od njih, ki pa so šli s svojim »gospodom« zato, da so si tako zaslužili svoj vsakdanji kruh. Podoben primer je tudi dr. Kugy in še kdo.

Največja krivda za neuspehe je v tem, da imajo naši podeželski AO-ji premalo mladih ljudi, kajti človek, ki se posveti alpinizmu v 25-tem letu svojega življenja, pomembnih praktičnih uspehov ne bo več dosegel. Čim mlajši bo prišel kdo v odsek, čim več bo zvedel, tem večje uspehe bo lahko dosegel. »Vrhunske« alpiniste pa, vsaj mislim tako, v naših podeželskih alpinističnih odsekih ne bomo iskali niti jih ne bomo vzgajali. Talenti se pokažejo sami in hodijo po svoji poti. Biti bomo morali zelo zadovoljni, če bomo dosegli četrto težavnostno stopnjo, ker imamo tu opraviti z bolj treznim tipom človeka, ki se ne spušča v nobena tvegana podjetja. Na vsak način pa je potrebno, da podeželski AO-ji vsaj vsake tri mesece organizirajo dvodnevne tečaje, kjer naj se samo pleza, v nedeljah pa skupne pohode v gore, katerih cilj pa naj bi bil le spoznavanje gora. Zadnjo besedo o vsem tem pa ima seveda Komisija za alpinizem.

Rad bi pokazal na tisto, kar smo doslej preveč zanemarjali: na teoretično vzgojo našega mladega alpinističnega rodu, ki ga vzgajamo na podeželju. Zato sem tudi tej vzgoji »posvetil več pozornosti« in skušal doseči, da kmetov ne bi več »pritegovali« (čudovita beseda, kaj?) z vso silo v AO-je. Tudi nogometna društva si niso postavila za cilj, »pritegniti« v teame čimveč kmetov. Pa bi bili kmetje za nogomet verjetno še vedno bolj navdušeni kot za alpinizem. Kdor je vse pazljivo prebral, bi lahko kvečjemu na koncu še vprašal: ali je lahko kljub zgoraj navedenim dejstvom vzgojiti na vasi alpiniste? Je mogoče! Gore imajo v sebi nekaj demonskega, veličastno lepega, če hočete, romantičnega in skrivnostnega; dati morajo v urah malodušja človeku pogum in voljo, pri vsem tem pa zahtevajo pri nas predvsem smisel za lepoto. Ta jo dojemata tako, drugi drugače. Guido Rey in dr. Julij Kugy opevata oba eno in isto, čeprav dokaj različno, in Pernhart je svoja občutja upodobil precej drugače, kot jih je Jama, Hodnik, ali pa kateri drugih alpskih slikarjev. In če naš preprosti hribovec samo strmi na te skale velikane, pod trdo skorjo pa mu brez besed, brez pesmi in himen valovi razburkano srce, smo lahko prepričani, da njegova občutja prav nič ne zaostajajo za občutki Kugyja, Reya, Pernharta, Jame, Hodnika in drugih. Še več, to občutje lepote se stopnjuje v ljubezen, v strastno ljubezen do rodne zemlje, pri čemer pa ostane nem, ker ne more in ne zna izraziti tega, kar čuti v svojem srcu. Če bi naši pastirji znali izraziti to, kar čutijo, bi Slovenci dobili čudovite umetnine, kakor so Cankarjeva »Nebesja pod Triglavom«.

Zaključimo torej: na podeželju morajo obstajati alpinistični odseki, ker je tu dragocen ljudski material, ki pa ga je treba šele primerno vzgojiti in ki mu je res treba »posvetiti vso pozornost«. Tudi ti ljudje bodo dojeli bistvo in pomen alpinizma, postali bodo alpinisti, če jih bomo na to pravilno pripravili.

»Alpinisme«, revija francoskih alpinistov (Groupe de Haute Montagne), ki jo urejuje Lucien Devis, prinaša v marčni številki članek o severni steni Pic Sans Nom (Brezimenega vrha). Napisala sta ga Lucien George in Victor Russenberger. V steni sta bila tri dni v najtežjih razmerah. George pravi, da je ves čas čutil bližino smrti. Članek je opremljen s krasnimi fotografijami. Luis Wibratte opisuje gore v Severni Norveški, severno in južno od Narvika. Norvežan Randes Heen pa poroča o norveškem alpinizmu. Tudi norveške gore so v alpinističnem oziru prvi odkrili Angleži: W. C. Slingsby, A. Le Blond in E. Oppenheim. Tudi Danec C. Hall se omenja kot predhodnik norveškega alpinizma. Vsi trije Angleži so napisali o norveških gorah knjigo, mnogo člankov je izšlo v *Alpine Journal*; norveški alpinistični klub (Norsk Tindeklub, Club Alpin norvégien) pa izdaja letni almanah. Isti klub izdaja tudi opise potov in smeri, zemljevide in vodiče. »Smeri, ki so ocenjene s srednjo težavnostjo, se morejo primerjati z normalnim pristopom na Matterhorn, najtežavnejše pa z navadno potjo na Grépon.« Tuji obiskovalci teh gora občudujejo razglede in poglede po pokrajini z Atlantskim oceanom v ozadju.

Angleža Bourdillon in Nicol sta lani kot prva angleška naveza ponovila severno steno Aiguille du Dru. Ista plezalca sta se v družbi Bertrama in Meyerja preko Aiguille de Roc povzpela na Aiguille du Grépon. Tudi tega doslej Angleži še niso naredili.

Jožef Knubel, slavni vodnik, se je v starosti 68 let leta 1949 v družbi Zürcherja in Lochmatterja povzpел po grebenu Young na Breithorn in po vzhodni steni na Monte Rosa. Na Breithorn je prvič vodil leta 1906 tri Angleže, med njimi Younga. Na Monte Rosa so poizkušali 28. in 29. februarja 1949. leta priti milanski alpinisti. Bivakirali so v višini 4100 m, na kar so se zaradi hudih ozeblin umaknili. Dvema so morali amputirati več prstov.

Civetta je bila poleti 1950 preplezana v doslej najboljšem času. Nemca Rees in Stohrer sta Sollederjevo smer v severovzhodni steni premagala v 7 urah.

Košantau (5145 m) na Kavkazu so po grebenu dosegli ruski alpinisti Gari, Vedenikov, Karavajev in Kisel. Tura se je zaradi slabega vremena zavlekla na 9 dni (od 15 do 24. avgusta 1948). Doslej je bilo na vrhu Košantau devet ljudi.

T. G. Longstaff je lani izdal knjigo z naslovom »This my voyage«. Rodil se je 1875, studiral v Oxfordu ter postal zdravnik. Udeležil se je obeh svetovnih vojn. Je eden od najznamenitejših angleških alpinistov, ki jim alpinizem ni sam sebi namen, marveč čudovito sredstvo za stik s svetom in naravo. Bil je alpinist in raziskovalec. V svoji knjigi popisuje vzpone in odkritja od Alp do Kavkaza, od Himalaja do Groenlandije in Spitzbergov. Plezati je začel v North Devonu. Leta 1908 je že v Tibetu, 1921 na Spitzbergih, 1922 na M. Everestu in v drugi angleški ekspediciji kot zdravnik, 1927 v Garwalu, 1927 na Groenlandiji; leta 1907 je bil prvi na Trisulu, leta 1905 na Nanda Devi, leta 1909 je v Karakoramu odkril Siachen, največji ledenik na svetu. Za njegovo knjigo so značilna znanstvena dognanja iz geografije, botanike, zoologije, folklore, zgodovine, manj pa alpinistične dogodivščine. V uvodu pravi Longstaff: »Korist, ki jo ima človek od potovanja, zavisi od tistega, kar je v človeku že pred potovanjem.« Podobno misel je izrazil Emerson: »Zastonj letaš po svetu za lepoto. Če je ni v nas samih, je ne bomo našli.«

Severino Casara je v Milanu leta 1950 izdal knjigo o prostem plezanju. V prvem poglavju označuje razvojne stopnje alpinizma na izviren način. Loči alpinizem iz potrebe, mistični in znanstveni alpinizem, sportni; končno ljubiteljski alpinizem. Knjiga je vehementen in zgovoren slavošpev Dolomitom, nekoliko protisloven, saj so Dolomiti prej svet plezanja z vrhun-

sko tehniko kakor pa prostega plezanja. Iz knjige gledajo reliefi znanih dolomitskih plezalcev (Grohmann, Fehrmann, Zsigmondy, Dülfer, brata Fanton, ogrski baron Eötvös z obema hčerama Rolando in Ilono, Trenker in Solleder. Dobra sta portreta Preussa in Comicija; prvi je nedosežni mojster prostega, drugi mojster »umetnega« plezanja.

Emilio Comici je plezalska osebnost, ki se je spominjajo za 50 letnico rojstva evropska alpinistična glasila. Rodil se je 21. februarja 1901 v Trstu. Svojo alpinistično kariero je začel z jamarstvom in z Julijskimi Alpami. Leta 1929 pa je nastopil v Dolomitih, kjer si je pridobil evropsko slavo. Najslavnejše njegove smeri so: Tre Sorelle — sev. vzh. stena v skupini Sorapis (1929); Zwölfer, zah. stena (1930); Civetta »dirittissima« sev. vzhodna stena (1931); Velika Zinna, sev. stena in Rumeni raz v Mali Zinni (1933); Mala Zinna, severni raz, Dito di Dio, sev. stena (1936); Cima d'Auronzo, južna stena (1937); Italo Balbo, sev. stena, njegov največji triumf malo pred smrtjo 1940. Da ni bil odvisen od raznih tehničnih sredstev, je izpričal s turami, ki jih je naredil sam. Severno steno Velike Zinne je preplezal sam v manj kot 4 urah. Še prej je v 20 minutah preplezal Preussovo smer v Guglia di Brenta. Ima 200 prvenstvenih smeri. Kot vodnik in smuški učitelj je plezal tudi v Zapadnih Alpah, v vseh evropskih gorah in v Maroku. Prijatelji so ga cenili kot alpinista in kot človeka. Smrt ga je odtrgala od gora in ljudi jeseni leta 1940 v plezalni šoli. Alpinistični svet mu je brez ugovorov pridelal pristavek »eden od največjih plezalcev vseh časov.«

»Der Bergsteiger« izhaja v Münchenu, in je glasilo planincev in smučarjev. Letošnja aprilska številka je posvečena skoro vsa Dolomitom. Članke in pesni so napisali ured-

nik Schatz, Mumelter, Schlissler, Lobenhoffer, Buhl in dr. Hermann. Buhl opisuje prvi zimski vzpon na Marmolato čez jugovzhodno steno, ki ga je zmozel marca 1950 v družbi s Kunom Rainerjem. To najtežjo steno v Dolomitih sta prvič zmagala leta 1936 gorska vodnika Gino Solda in Umberto Conforto. 13 let je vladala v steni tišina. Šele leta 1949 sta ponovila smer Italijana Franceschini in Stenico (22 ur). Nekaj dni nato sta prišla čez še Francoza Jean Couzy in Marcel Schatz, člana ekspedicije na Anapurno. Rabila sta v slabem vremenu 3 dni. Zdaj pa sta to smer kot prva pozimi ponovila še gorska vodnika iz Innsbrucka Buhl in Rainer lani 19. in 20. marca. To je gotovo ena najmočnejših navez današnjega časa.

»Marwa« je Marinerjev izum za hojo po trdih, strmih snežiščih, na katerih profilirani gumi ne drži več. To je 750 g težak jeklen okvir, ki ga navežeš na čevlji s specialnimi vezmi. Je boljši kot Tricouni. Mariner se je z »Marwo« povzpел na 16 štiritisočakov, rabila sta ga tudi Buhl in Rainer na svoji znameniti turi v Grandes Jorasses. Marwa okvir je boljši kot dereze, ker je stopinja trdnjša, prav tako varna, ni pa nevarnosti, da bi se zataknil v hlače ali nogavice, kakor je to bilo že večkrat usodno pri derezah. V ledenih stenah pa so seveda dereze še vedno nepogrešljive. Wastl Mariner pa je izumil tudi »Marwa« vponko, ki ima zaradi svoje ledvičaste oblike in specialnega jekla lomno mejo šele pri obtežbi 2200 do 2400 kg. Navadne vponke prenesejo 6 do 8 krat manj.

Nazadovanje ledenikov je stalen predmet proučevanja gora. Zanimivo, z obširnimi materialom in izčrpnimi fotografijami opremljeno razpravo o alpskih ledenikih je v Bergsteigerju, maja 1951, napisal v Vestniku že omenjeni R. v. Klebelsberg.

FRISCHAUF OV DOM NA OKREŠLJU

bo od 1. julija dalje oskrbovan. Pristop v obmejni pas je v primeri z lanskim letom zelo olajšan za posameznike in za skupine. Treba je imeti le dovoljenje od pristojnega poverjenišva za notranje zadeve.

T

VSEM OKRAJNIM MAGAZINOM IN
OKRAJNIM ZVEZAM KMETIJSKIH
ZADRUG TER POTROŠNIŠKIM ZA-
DRUGAM IN OSTALIM MAGAZINOM!

**Irgovsko
podjetje**

z galanterijo na debelo

L J U B L J A N A
SV. PETRA CESTA 1

Vam nudi bogato zalogo raznega galanterijskega in drobnega blaga, kakor: nahrbtnike, aktovke, kovčke, steklenino ter drugo blago, kakor tudi razno pohištvo: stole, omare, itd.

Skladišče za „GALANTERIJO“ Sv. Petra cesta št. 1
Skladišče za „STEKLO“ Javna skladišča, Tyrševa c. 33

DRŽAVNO GOSPODARSKO PODJETJE

„Slovenijašport“

LJUBLJANA
TYRŠEVA CESTA 8

S SVOJIMI PODRUŽNICAMI:

MARIBOR, Gosposka 19
CELJE, Stanelova 9
JESENICE, Cankarjev trg 3
NOVO MESTO, Gl. trg 34
SOLKAN,
Ulica IX. Korpusa 158

vam nudi

fizkulturne potrebščine
za vse panoge športa